

Cumhuriyetimiz
100 yaşında...

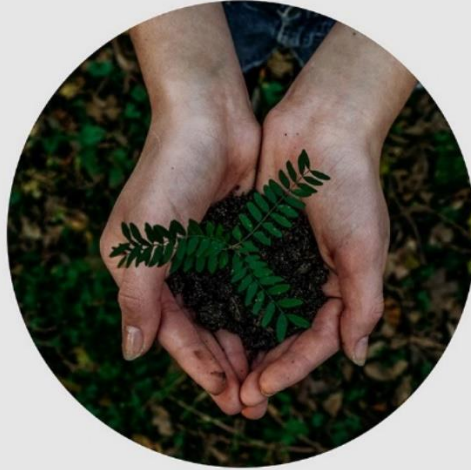

**HACETTEPE
ÜNİVERSİTESİ**

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Toprak Etiği Uygulama ve Araştırma Merkezi

ULUSLARARASI ÇEVİRİM İÇİ SEMPOZYUM

**Türk Dili ve Edebiyatı
Araştırmalarında
Yeni Yaklaşımlar 2023:
Çevre, Dil ve Edebiyat**

13 - 14 Ekim 2023

BİLDİRİ ÖZETLERİ

İletişim: turkoloji@hacettepe.edu.tr

Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmalarında Yeni Yaklaşımlar 2023
Çevre, Dil ve Edebiyat

13-14 Ekim 2023

Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile *Toprak Etiği Uygulama ve Araştırma Merkezi* iş birliğiyle düzenlenmiştir.

Keynote Konuşmacılar:

Prof. Dr. Scott Slovic ve Prof. Dr. Ufuk Özdağ

Detaylı bilgi için:

<https://turkoloji.hacettepe.edu.tr/>

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Osman HORATA

Prof. Dr. Ufuk ÖZDAĞ

Prof. Dr. Gonca GÖKALP ALPASLAN

Doç. Dr. Koray ÜSTÜN

Arş. Gör. Oğuzhan ET

Arş. Gör. Mehmet Emir KALELİ

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Pınar BATUR (Vassar College / ABD)

Prof. Dr. Nesrin BAYRAKTAR ERTEN (Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Âbide DOĞAN (Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Jale GARİBOVA (Azerbaycan Diller Üniversitesi / AZERBAJCAN)

Prof. Dr. G. Gonca GÖKALP ALPASLAN (Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Osman HORATA (Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Eunkyung OH (Dongduk Kadın Üniversitesi / GÜNEY KORE)

Prof. Dr. Ufuk ÖZDAĞ (Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Nevin ÖZKAN (Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Gisela PROCHAZKA-EISL (Viyana Üniversitesi / AVUSTURYA)

Prof. Dr. Kate RIGBY (Köln Üniversitesi / ALMANYA)

Prof. Dr. Scott SLOVIC (Idaho Üniversitesi / ABD)

Prof. Dr. Mitchell THOMASHOW (Unity College / ABD)

Prof. Dr. Emine YILMAZ (Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Meltem YILMAZ (Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE)

Doç. Dr. Jennie Farber LANE (Bilkent Üniversitesi / TÜRKİYE)

Doç. Dr. Curt MEINE (Wisconsin-Madison Üniversitesi / ABD)

Doç. Dr. Serdar ODACI (Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE)

Doç. Dr. Koray ÜSTÜN (Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE)

Doç. Dr. Alexa WEIK VON MOSSNER (Klagenfurt Üniversitesi / AVUSTURYA)

Dr. Öğr. Üyesi Gülnaz ÇETİNKAYA (Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE)

Dr. Öğr. Üyesi Marzena GODZIŃSKA (Varşova Üniversitesi / POLONYA)

Dr. Öğr. Üyesi Kamila STANEK (Varşova Üniversitesi / POLONYA)

Wellington HUFFAKER (Aldo Leopold Vakfı Direktörü / ABD)

Yazışma adresi

turkoloji@hacettepe.edu.tr

Prof. Dr. Scott Slovic

Scott Slovic is University Distinguished Professor of Environmental Humanities at the University of Idaho, USA, and also senior scientist at the Oregon Research Institute. He served as founding president of the Association for the Study of Literature and Environment (ASLE) from 1992 to 1995, and was editor-in-chief of the journal *Interdisciplinary Studies in Literature and Environment* for twenty-five years until 2020. He is the author, editor, or co-editor of thirty-one books in the field of ecocriticism, including most recently *Nature and Literary Studies* (Cambridge University Press, 2022), *The Bloomsbury Handbook to the Medical-Environmental Humanities* (Bloomsbury Academic, 2022), and *Ecodisaster Imaginaries in India* (Lexington, 2023). Much of his work examines the historical development of the field of ecocriticism, the International varieties of ecocritical concepts and approaches, and the intersections between such disciplines as cognitive psychology, environmental communication studies, and ecocriticism.

Prof. Dr. Ufuk Özdağ

Ufuk Özdağ, Hacettepe Üniversitesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi ve üniversitenin araştırma merkezlerinden Toprak Etiği Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin kurucu müdürüdür. Özdağ'ın başlıca araştırma alanları doğa edebiyatı ve çevreci eleştiri ile edebiyatta çevre üzerine disiplinlerarası ve karşılaştırmalı çalışmalardır. Özdağ, Hacettepe Üniversitesi'nde 15 yılı aşkın bir süredir lisans ve lisansüstü düzeyde "Edebiyat ve Çevre" ile "Çevre Çalışmaları" dersleri açmaktadır. Özdağ, *Edebiyat ve Toprak Etiği: Amerikan Doğa Yazınında Leopold'cu Düşünce* (2005, 2017) ve *Çevreci Eleştiriye Giriş: Doğa, Kültür, Edebiyat* (2014, 2017) başlıklı kitapların yazarıdır. Özdağ, *The Future of Ecocriticism: New Horizons* [Çevreci Eleştirinin Geleceği: Yeni Ufuklar] (2011), *Environmental Crisis and Human Costs* [Çevre Krizi ve İnsanın Ödediği Bedel] (2015), *Anadolu Turnaları: Biyoloji, Kültür, Koruma* (2019) ve *Nature v/s Culture* [Doğa v/s Kültür] (2022) başlıklı kitapların eş-editörüdür. Özdağ, doğa koruma klasiği ve dünyayı değiştiren 10 kitap listesinde bulunan *A Sand County Almanac*'in (*Bir Kum Yöresi Almanacağı*) çevirmeni ve modern çevre hareketinin temel kitaplarından *Desert Solitaire*'in (*Çölde Tek Başına*) eş-çevirmenidir.

İçindekiler

İnsan ve Doğa İlişkileri Bağlamında “Basat’ın Tepegöz’ü Öldürdüğü Boy”un Ekoeleştirel Analizi.....	8
Ahmet Keskin	8
Eski Uygurca Budist Metinlerde Derin Ekoloji.....	9
Ali Doğan	9
Orman Yangınları ve Yoksulluk Arasında Yaşar Kemal’in Tanıklıkları: <i>Yanan Ormanlarda Elli Gün</i> ...	10
Arda Korkmaz.....	10
<i>Yürümek</i> Romanında Doğa-İnsan İlişkisi	12
Asena Yağmur Çelik	12
Çevreci Eleştiri Kuramına Göre Bilgin Adalı’nın “Atlantis’in Çocukları”	13
Aydan Ener Su	13
1980 Sonrasında Türk Kadın Yazarlarda Anaerkil Doğa Mitleri	14
Bahar Palabıyık	14
Antroposen Otoriteleri ve Orhan Pamuk’un <i>Karanlık İstanbul</i> ’u	15
Başak Almaz	15
Derin Ekoloji Bağlamında Eski Uygurca <i>y(a)rılıkançuçı köñül</i> Terimi Üzerine	16
Burak Can Deveci	16
Ekoeleştirel Bir Bakışla Yılmaz Haluk Aytekin’in Ve Bir Göl Vardı Bir Zamanlar Romanının İncelenmesi	17
Burcu Algan	17
MEB 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Çevre Değeri ve Çevre Duyarlılığı Sözleri Üzerine Bir İnceleme Denemesi	18
Büşra Ejder	18
Bilge Buhan Musa’nın Çocuk Kitaplarında Çevre Bilinci	19
Cennet Altundaş	19
Sessiz Bir Suç Ortağı Olarak Doğa: Hakan Günday Romanlarında Tabiatın Rolü	20
Dorota Haftka-Işık	20
Yiğit Bener’in <i>Özgür Rostó</i> Eserinde Antropomorfizm	21
Ece Yassitepe Ayyıldız	21
Abdülhak Hâmid Tarhan’da Ekolojik Bilinç	22
Elif Çağla Attaroğlu.....	22
<i>Plastiksavar Laboratuvarı</i> ve <i>Ekolojik Elmas Koruyucuları</i> Adlı Çocuk Kitaplarında Toprak Etiği	23
Elif Öksüz Güneş.....	23
Deniz Gezgin’in <i>YerkuşAğı</i> İsimli Romanına Ekoeleştirel Bir Yaklaşım	24
Esra Çınar	24
Halk Ozanı Nedim Gündaş’ın Şiirlerinde Doğa.....	25
Gıyasettin Aytaş	25

Eril Hegemonyaya Tepki Olarak Ekofeminizm Manves City Modellemesi	26
Görkem Gökçe Yiğit	26
Türkçe Deyimlerde Doğa Kod Kültürleri	27
Hanife Yaman	27
Making Connections: Advancing Ecocritical Studies of Literature and Religion.....	28
Kate Rigby	28
Peride Celal'in <i>Ada'sına</i> Ekofeminist Bir Bakış.....	29
M. Murat Uçar.....	29
Parsın İzinde: Tulliana'da Kültürel Mirasın Yitimi	30
Mehmet Emir Kaleli	30
Buket Uzuner'in <i>Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları-Hava</i> Romanında Ekolojik Bilinç.....	31
Melis Mülazımoğlu	31
<i>Akova Alev Alev</i> Romanında "Sen" Diliyle Çevre Ve İnsan.....	32
Meral Demiryürek.....	32
<i>Yılkı Atı'nda</i> Yılkı Geleneğine ve İnsan Sonrası Anlatıya Bakış.....	33
Meriç Kurtuluş	33
Eko Feminist Şiirin İmhası: Nilgün Marmara.....	34
Mine Nihan Doğan	34
Çevreci Eleştiride Yenilikçi Bir Bakış Açısı: Eğitimsel Çevreci Eleştiri.....	35
Miraç Yılmaz – Gonca Gökalp Alpaslan	35
Anadolu Manzaraları'nda Memleket Tabiatı Üzerine Tespit, Tahlil ve Mülâhazalar	36
Mürsade Meryem Kılıç.....	36
Ayla Kutlu'nun Son Öyküsünde Yine ve Yeniden Dirilişin Sonsuzluğu	37
Nesrin Karaca	37
Turkish Climate Change Fiction	38
Nesrin Yavaş	38
Kanaat Kavramının İnsan-Çevre İlişkisine Katkısı: Nâbî Dîvânı Örneği	39
Nilüfer Tanç – Melisa Yıldırım	39
Kültür ile Doğa Arasında Ne İnsan Ne Çöp: <i>Başkalarının Tanrısı'na</i> Ekoeleştirel Bir Yaklaşım.....	40
Nurseli Gamze Korkmaz.....	40
Dilsizlerin Dili: Dinî-Destani Mesnevilerde Hayvan Sevgisi	41
Oğuzhan Et	41
Nedîm Dîvânı'nı "Lale"nin "Devri"nden Okumak	42
Osman Horata	42
Oktay Rifat'ın Şiirlerinde Hayvan Davranışları	43
Özge Aksoy Serdaroğlu	43

Yaman Koray's Gelin Taşı: Story-telling as an Act of Warning of the Future Catastrophe.....	44
Pınar Batur	44
<i>Fürkat-nâme, Heves-nâme ve Mâcerâ-yı Mâh</i> Mesnevilerinde Âşığın Doğayla ve Çevreyle Ritmi ...	45
Pınar Çelik Önal.....	45
Cengiz Aytmatov'un Romanlarında Kültürel Belleğin Aktarıcısı Olarak Hayvanlar	46
Salim Çonoğlu	46
Emotion and Meaning in the Anthropocene	47
Scott Slovic	47
Sait Faik Abasıyanık'ın Öykülerinde Doğanın Dili	48
Sema Oruç.....	48
Distopik Bir Gelecekte "Doğaya Dönüş Hareketi": <i>Çok Yapraklı İlişkiler</i>	49
Sibel Bulut	49
Evliya Çelebi ve Hasan Esîrî'nin Gözünden İklimin Avrupa Toplumları Üzerindeki Etkisi.....	50
Şeyma Benli.....	50
Dönüşmeyen Dönüşüm: <i>Berci Kristin Çöp Masalları</i> 'nda Çöp ve Öteki.....	51
Taner Turan	51
19. Yüzyıl Modern Türk Edebiyatında Tarlakuşları: Doğanın Santimental ve Merhametçi Algılanışı. 52	
Tarkan Murat Akkaya.....	52
Doğa Yazını Bağlamında Gizem Altın Nance'in <i>Dostum Pasifik</i> İsimli Eserine Bir Bakış.....	53
Tuğba Afacan.....	53
Birleşmiş Milletler Ekosistem Restorasyonu On Yılı'nda (2021-2030) Çevreci Eleştirmenin Sorumlulukları.....	54
Ufuk Özdağ.....	54
Toprak Etiği Bağlamında Halikarnas Balıkçısı'nın "Gündüzünü Kaybeden Kuş" Adlı Hikâyesi	55
Ülkü Eliuz – Arzu Küçükosman	55
Hikmet Birand'ın Edebî Eserleri ve Ekolojik Farkındalık Oluşturma Çabası	56
Veli Kılıçarslan	56
Eko-Çeviri Bağlamında İngilizceden Türkçeye Bir Çocuk Yazını Yapıtının Çevirisinin İncelenmesi	57
Yeşim Dinçkan	57
Evliya Çelebi'nin <i>Seyahatnâme</i> 'sinin 1. ve 2. Ciltlerindeki Bitki Çeşitliliği	58
Yeşim Karataş	58

İnsan ve Doğa İlişkileri Bağlamında “Basat’ın Tepegöz’ü Öldürdüğü Boy”un Ekoeleştirel Analizi

Ahmet Keskin

Doç. Dr., Samsun Üniversitesi

Mitolojik dönemlerden ve mitlerden başlamak üzere sanat ve edebiyat alanına çeşitli yansımaları bulunduğu görülen insan ve çevre etkileşimlerinin merkeze alındığı disiplinlerarası çalışmalar sonucunda ortaya çıkan çeşitli kuram ve yaklaşımlardan biri de çevreci eleştiridir. Çevreci eleştiri yaklaşımının edebiyatın çeşitli alanlarında olduğu gibi folklor alanında da çeşitli çalışmalar içinde uygulandığı gözlemlenmektedir. Bununla birlikte çevre ve folklor ilişkileri hakkında henüz pek çok çalışmanın gerçekleştirilmesinin gerekliliği de açıktır. Türk dil, kültür ve edebiyat tarihinin temel metinlerinden biri olan Dede Korkut Kitabı üzerinde de pek çok alanda olduğu gibi çevreci eleştirel yaklaşım odağında çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, Basat’ın Tepegöz’ü Öldürdüğü Boy’un çevreci eleştirel yaklaşımla müstakil bir şekilde yeterli düzeyde analiz edilmediği ve yine geleneksel Türk biyoetiği çerçevesinde de değerlendirilmediği dikkati çekmektedir. Bu dikkatten hareketle hazırlanan bu çalışmada Dede Korkut Oğuznamelerinin en dikkat çekici ve mitik temelleri belirgin metinlerinden birisi olan “Basat’ın Tepegöz’ü Öldürdüğü Boy” çevreci eleştirel yaklaşımla çözümlenmiştir. İnsan ve çevre etkileşimleri ile biyoetik değerlerin anlatma içinde ne şekilde karşımıza çıktığı çok yönlü bir şekilde değerlendirilerek elde edilen sonuçlar paylaşılmıştır.

Eski Uygurca Budist Metinlerde Derin Ekoloji

Ali Doğan

Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi

Diğer çevreci yaklaşımların yanı sıra ekomerkezci ve insanın doğaya üstünlüğünü reddeden derin ekoloji, çevreci hareketin manevî boyutu olarak değerlendirilir. Bu görüş, Budizm öğretisinin doğaya karşı bakışı ile doğrudan örtüşmektedir. Budizm, doğaya bütün bileşenleriyle manevî ve kutsal bir değer atfeder. İnsan ve insan dışı yaşamı birbirine bağlı görür. Ben/benlik duygusu ve insanın doğadan üstün olduğu düşüncesi bir yanılğı olarak değerlendirilir. Öğretide, bütün yaşamın “ıstrap” çekmesine sebep olduğu düşünölen bu duyguların sönmölenmesi amaçlanır. Budizm’in bu yönleri ile derin ekolojik görüşünü yansıtan ögelerin, Eski Uygurca Budist çevre metinlerinde de görölmesi mümkündür. Yapılan çalışmada, öğretinin düşünce sistemi içerisindeki derin ekolojik bakışı yansıtan unsurların Eski Uygurca tanıklarıyla sunulması ve bunların yine derin ekoloji bağlamında tartışılması amaçlanmaktadır.

Orman Yangınları ve Yoksulluk Arasında Yaşar Kemal'in Tanıklıkları: *Yanan Ormanlarda Elli Gün*

Arda Korkmaz

Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi

Asıl adı Kemal Sadık Göğçeli olan Yaşar Kemal, 1951'de İstanbul'a gittiğinde *Cumhuriyet* gazetesinde çalışmaya başlar ve Yaşar Kemal imzasını benimseyerek özellikle röportaj yazarlığı ile adını duyurur. 1951-1963 yılları arasında *Cumhuriyet*'te fıkra ve röportaj yazarı olarak çalışan Yaşar Kemal, 1950'li yıllar içerisinde röportajlar yapmak için Anadolu'yu gezmiş; Anadolu'daki tanıklıklarının ardından İstanbul'da kaldığı zamanlarda da röportaj yazılarına devam etmiştir. Tanıklıklarıyla devrindeki güncel olayları, gelecek kuşaklara bir aydın ve sanatçı bakışıyla aktaran Yaşar Kemal'in kadrajına giren olaylardan biri de 1950'li yıllarda artan orman yangınlarıdır. Orman yangınları kamuoyunun dikkatini çekmeye başlayınca gazete, yurdun muhtelif yerlerinde orman yangınlarına incelettirmeyi planlanmış ve yazarlarından Yaşar Kemal'i orman yangınları hakkında röportaj yapmak için Anadolu'ya göndermiştir. Gazetede seri makaleler halinde yayımlanan röportaj dizisinden orman yangınlarının temelinde Anadolu'daki yoksulluğun bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu bildiri, Yaşar Kemal'in kaleminden 1950'li yılların gündeminde yer tutan orman yangınlarının nedenlerinin nasıl aktarıldığını ve bu aktarımla Anadolu köylüsünün zihin dünyası ve yaşamındaki zorluklara yazınsal bir tanıklığın nasıl gerçekleştiğini göstermektedir.

Yanan Ormanlarda Elli Gün isimli röportajlar serisi, 1955 yılında Türkiye Ormanlılar Cemiyeti tarafından İstanbul'da kitap haline getirilmiştir. Kitabı ihtiva eden röportajlar ise *Cumhuriyet Gazetesinde* tefrika edilen dizi röportajlardır. Kitabı oluşturan röportajlar sırayla "Ormanlılar ve Orman Yangınları", "İnsan ve Orman", "Orman Kemirenler ve Kemirilen Ormanlar," "Dağların Onmazları", "Orman Boğucuları ve Boğulan Ormanlar", "Doğranan Ormanlar", "Orman İçinde Yaşayanlar", "Yanan Ormanların Yerinde Eşinenler", "Orman Yangınlarının Sebepleri", "Keçiye ve Açmaya Karşı", "Ormanı Bizden Değil Bizi Ormandan Kurtarın", "Yaylaların Masalı", "Tapulu Kesimler", "Tahtacılar", "Bir Orman Dertlisi", "Bitmez Tükenmez Davalar", "Sanki Çaresiz Dertler", "Orman Dertlerinin Biricik Çaresi" başlıklarını taşımaktadır. Yaşar Kemal'in 1952 ile 1954 yılları arasında tamamladığı bu dizi röportajlarda, Antalya/Manavgat (ve bir dizi ilçe/köyü), Mersin/İçel, Balıkesir/Bandırma, Bolu/Düzağaç, Tazı, Edirne/Kırkkavak, Isparta/Sütlüce, Çanakkale/Karacaören, Bozlar, Kilis/Bozkaya, Aydın/Işıklar, Karacasu, Muğla/Fethiye (ilçe ve köyleri), İzmir/Kemalpaşa, Karacadağ, Manisa/Turgutlu gibi şehirler/ilçeler/köyler, metinde isimlerinin bizzat zikredildiği ve Yaşar Kemal'in sorunlara/meselelere tanıklık ettiği, oradaki yerel halk ile sorunları/meseleleri tartıştığı yerler olarak görünmektedir. İsimleri alenen zikredilen bu konular dışında da Yaşar Kemal'in orman yangınları hakkında kimi tanıklıkları olmuştur ve isimlerini tek tek zikretmese de metin içinde "İçel'den Bandırma'ya kadar tüm kıyı şeridini ve buraların ormanlarını gördüğünü" belirtmiştir ki bu da Akdeniz'den Marmara'ya kadar hemen her ormanı ve bu ormanların sorunlarını gördüğünü kanıtlamaktadır.

Orman yangınlarının vahametini ve orman yangınlarının sebeplerini İstanbul ve Hamburg Üniversitesi profesörü Franz Heske'nin sözlerine dayandırarak ve ondan alıntı yaparak ortaya koyan Yaşar Kemal, daha sonra Orman Genel Müdürlüğü'nün orman yangınlarına dair resmî rakamlarını okurlarına sunarak bilimsel ve realist bir perspektifte orman yangınlarının sebeplerini, sonuçlarını ve gelecekteki etkilerini ele almaktadır; bu bilimsellik ve resmîyet ile de ele aldığı meselenin geçerliliğini ve kanıtlanabilir olduğunu gözler önüne sermektedir.

Yaşar Kemal'e göre artan nüfus, vatanın ekonomisi ve iktisadi yapısı üzerinde bir yük olarak kendini hissettirmektedir ve bu nüfus artışı bu oranda devam ettiği sürece ormanların tahribatına sebep olacaktır. Yaşar Kemal'in nüfus artışı ile birlikte ormanların korunması önünde gördüğü en büyük engellerden bir tanesi keçilerdir. O dönem Türkiye'de 15 milyon keçi tespit edildiğini ancak köylünün vergiden kaçmak için ancak keçilerinin dörtte birlik bölümünü gösterdiğini düşünen ve bunun böyle olduğunu iddia eden Yaşar Kemal, yanılma payı da bırakarak o dönemin güncel rakamıyla 30 milyon keçinin varlığı varsayılarak bu 30 milyon keçinin ormanlara vurulan 30 balta darbesi olduğunu düşünmektedir. Gezdiği yerlerde orman yerine eğri büğrü, gençliği tükenmiş, yanmış, keçi tarafından tüketilmiş yeşilliklere şahit olduğundan bahseden Yaşar Kemal, orman namına sadece tek bir yer

görebildiğini belirtmektedir. Kurak Bozkır ikliminde, hayvanlar otlanıp beslenebiliyorsa, Kızılırmak, Yeşilirmak gibi nehirler akışını sürdürebiliyorsa yangından kurtulabilmiş olan ormanlar sayesinde olduğunu belirten Yaşar Kemal'e göre ormanları kurtarabilmenin belli başlı çareleri şunlardır: dağınık ve birbirinden uzak halde bulunan köyleri (ki dünyada bu köylerin örneği yoktur ve medenî olarak geriliğin göstergesidir) birbirine yaklaştırmak ve böylece toplum haline gelmek; toplum haline gelerek medeniyete giden yolun ilk adımını atmak; ormanlar daha fazla tahrip edilip yok edilmeden orman bölgelerinde yaşayan yerel halkı iskan etmek; orman hudutları çizmek; buna göre büyük haritalar yapmak; vatanı bölgelere ayırmak; bölge bölge her yıl, her bölgeye, önceden tespit edilmiş, köyleri kurulmuş yerlere insanları yerleştirmek; bunun için üç yıllık, beş yıllık, on yıllık planlar yapmak; ormanlara istisnasız olarak balta vurma yasağı getirmek; bir vatanın topraklarının en az yüzde otuzunun orman olması gerekliliğinden dolayı bir an önce bunu sağlamak için işe koyulmak.

Yaşar Kemal'in özellikle köylüler ile yaptığı röportajlar dikkate alındığında ormanların tahrip edilmesi sürecinin dört temel eksende ilerlediği görülür: Orman yakım suçunu kabul etmeyip değerler üzerinden suçu örtbas eden köylüler, şeker/yalabuk gibi mahsuller için ormanları tahrip eden köylüler, hayvancılık için ormanları tahrip eden köylüler ve orman yangınları ile statü arasındaki doğru orantılı ilişki.

Yaşar Kemal'in *Yanan Ormanlarda Elli Gün* isimli röportajlar silsilesi bir okumaya tabi tutulduğunda orman yangınlarının/tahribatının temel sebebinin ekonomik kaygılar ve gereksinimler olduğu açıkça görülmektedir. Köylü halkın şekere olan ihtiyacı, ekonomik gelir sağladığı keçilerinin gerek yemlerini sağlamak gerek onları kene gibi dış etkenlerden korumak istenci, ev yapmak ve böylece barınma ihtiyacını gidermek, tarlasına ektiği mahsulünü yine dış ve zararlı etkilerden korumak, tahtacıların işsiz kalmasını önlemek gibi bir dizi ekonomik etmen, metinde orman yangınlarına/tahribatına sebep olan temel ekonomik izlekler olarak tespit edilmiştir. Yaşar Kemal'in statü olarak farklı kesimlerden insanları karşılaştırdığı bölüm ise bariz bir şekilde ekonomik refah arttıkça orman suçuna olan eğilimin azaldığını kanıtlamaktadır.

Yürümek Romanında Doğa-İnsan İlişkisi

Asena Yağmur Çelik

Öğr. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi

Sevgi Soysal'ın *Yürümek* adlı romanı, Ela ve Memet'in çocukluk, okul, iş hayatı, arkadaşlık ve aşk ilişkilerini temel alan bir romandır. Romanda Ela ve Memet'in büyümelerini ve yollarının bir noktada kesişmesini ve Ela'nın sergi alanından yürüyüp gitmesi işlenir. *Yürümek* doğa ile iç içe olan bir metindir. Roman Samanpazarı'nın anlatımı ile başlar. Yenişehir'in kurulma hikâyesi ile devam eder. Samanpazarı, Yenişehir'in yanı sıra İmroz Adası, Tirebolu, İstanbul kent ve kentleşme açısından doğanın dönüştürülmesini işlemektedir. Romanda kahramanların gelişiminin verildiği geçişte yazar çeşitli hayvanlar, baharda değişen unsurlar ile çöl ve denizi kullanmıştır. Bağlantı noktası oluşturan hayvanlar karınca, sincap, porsuk, kedi, kurt, hamam böceği ve eşek gibi hayvanlardır. Soysal, bu noktada insan-hayvan ilişkisini kurmuştur. Baharda yapraklar, çiçekler ve haşhaş gibi bitkiler de eserde Ela ile Mehmet arasında bağlantı kurmaktadır. Yazar bahar mevsiminin yanında doğa unsurlarından çöl ve denize de eserinde yer vermiştir. Bildiride dönüştürülen doğanın insan hayatındaki etkisi, doğa-insan, hayvan-insan ilişkisinin boyutları, bu boyutların kahramana ve romana kazandırdığı işlevler ortaya konulacaktır.

Çevreci Eleştiri Kuramına Göre Bilgin Adalı'nın "Atlantis'in Çocukları"

Aydan Ener Su

Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Çocuk edebiyatının özgün kalemlerinden Bilgin Adalı, henüz ilkokul öğrencisiyken öykü ve şiir denemeleriyle başladığı edebî çalışmalarını hayatının sonuna kadar devam ettirmiştir. Adalı, lise yıllarından itibaren dönemin edebiyat dergilerinde öykü ve şiirlerini yayımlamış, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu'nda radyo ve televizyon programcılığı konusunda öğrenim görmüştür. TRT Ankara Televizyonu'nun ilk yönetmenlerinden biri olan yazar, Kurtuluş Savaşı, Atatürk ve Atatürk devrimlerini konu alan belgeseller, kültür ve sanat programları, çocuk ve gençlik programları hazırlamış; çocuklar ve gençler için çok sayıda kitap yazmıştır.

Orman yüksek mühendisi bir babanın çocuğu olan Adalı, babasının etkisiyle çevreye duyarlı bir birey olarak yetişmiş ve bu duyarlılığını kaleme aldığı eserlerine de yansıtmıştır. Yazar, çocukluk yıllarından itibaren kazandırılması gereken çevre sevgisini, çevreye saygılı bireyler olarak yetişmeyi serüven dolu bir macera serisi olan *Atlantis'in Çocukları* adlı üç kitapta ele almıştır. Ahmet Bilgin Adalı'nın *Atlantis'in Çocukları* adlı üç seri eserinde, sel baskınıyla sular altında kalan Atlantis Uygarlığı'ndan Atamya, Sunku ve Enki tarafından gizli bir görevle görevlendirilen "Çevre Kardeşliği Takımı" nı oluşturan beş çocuğun dünyanın geleceğini tehdit etmeye başlayan çevre kirliliği ve küresel ısınmaya karşı savaşlarına tanık oluyoruz.

Atlantis Uygarlığı'nın çevre konusunda dış dünyadaki temsilcileri olan "Çevre Kardeşliği Takımı"nın üyeleri atık sularını çevreye bırakan fabrikalarla, Ege kıyılarında yüzbinlerce balığın telef olmasına neden olan balık çiftlikleriyle, denizleri kirleten zehirli atk tankerleriyle ve bunlar gibi çevre kirliliğine neden olan pek çok sorunla mücadele etmektedir.

Bu çalışmada Bilgin Adalı'nın *Atlantis'in Çocukları* eserlerinden hareketle çocuk kitaplarının yetişkinlerden daha duyarlı olan çocukların çevre bilinci edinmesinde, doğaya, doğada yaşayan tüm canlılara saygı duymayı öğrenmesinde, çevreye duyarlı birer birey olarak yetişmelerindeki etkisi ele alınmış, yazarın kitapları çevreci eleştiri yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu tarz kitapların çocukların bilinçlenmesinde etkili olduğu, çocuk kitaplarının değerler eğitiminde önemli bir rol üstlendiği görülmüştür.

1980 Sonrasında Türk Kadın Yazarlarda Anaerkil Doğa Mitleri

Bahar Palabıyık

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Ankara

Toplumsal ve bireysel bilinci, yaşam şekillerini ve davranışların temelini oluşturan mitler, edebiyatın verimli kaynaklarından biridir. Mitolojinin insanlığın yaratımına, yaşayışına ve inanç sistemine dair bilgi vermesi insanı pek çok açıdan ele almamızı sağlamaktadır. Bu sebepten insan-doğa, kadın-doğa ilişkisini açıklayabilmek için mitolojiyi de dikkate almak gerekmektedir. Türk medeniyetinin derin geçmişi ve farklı medeniyetlerle etkileşimi Türk mitolojisinin zengin mitolojik birikime sahip olmasını sağlamıştır. Türk mitolojisi kadın ve doğa ile ilgili birçok ipucu barındırmaktadır. Anaerkil dönemin yaşandığı ilkel dönemlerdeki inanışlara baktığımızda Ana tanrı Tanrıkadın, Kibele, Umay Ana gibi güçlü kadın figürler görülmektedir. Bu figürler toplumun yaşam şeklini, hayat anlayışını ve inançlarını şekillendirmiştir. 1980 sonrası kadın yazarların eserlerindeki çevre ve kadın meselesinde çevreci feminizmin izlerini bu noktada görmek mümkündür.

Bu çalışmada 1980 sonrası kadın yazarlarımızdan Buket Uzuner'in (*Su, Toprak, Hava, Ateş*), Feyza Hepçilingirler'in (*Tanrıkadın*), Latife Tekin'in (*Muinar*) ve Ayla Kutlu'nun (*Kadın Destanı*) eserlerinde çevreci feminizm, anaerkil doğa mitleri çerçevesinde incelenecektir.

Antroposen Otoriteleri ve Orhan Pamuk'un *Karanlık İstanbul'u*

Başak Almaz

Arş. Gör., İstanbul Aydın Üniversitesi

Orhan Pamuk'un *Ben Bir Ağacım* adlı kitabı, önceki romanlarının "en kolay anlaşılabilir ve en güçlü" sayfalarından seçilen alıntılardan oluşan bir derleme olarak 2013 yılında yayımlanmıştır. Bu çalışma, ilk olarak *Kara Kitap*'ta yayımlanan "Boğaz'ın Suları Çekildiği Zaman" başlıklı bölüm ışığında "Antroposen Otoriteleri"nin sebep olduğu yavaş travmanın etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Uluslararası ilişkiler alanında profesör olan David Chandler bu terimi, insan eylemlerinin hem başkaları hem de gezegenin kendisi üzerindeki öngörülemeyen ve dolaylı sonuçlarının çeşitli etkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan insan-olmayan yeni otoritelerin altını çizmek için öne sürmüştür. "Boğaz'ın Suları Çekildiği Zaman" bölümünde Pamuk, köşe yazarı Celal Salik'in, İstanbul Boğaz'ında suların çekilmesi ve iklim değişikliğinin bir sonucu olarak Boğaz'ın "doğa sonrası" bir çevreye dönüşmesine ilişkin tahayyülünü ortaya koymaktadır. Bu dönüşümle beraber Pamuk, suların Antroposen'de yeni otorite figür ve biçimlerini oluşturan bir eyleyici olduğunu gösterirken şehrin sakinlerinin yavaş travmaya maruz kaldığı karanlık bir İstanbul tasvir etmektedir.

Derin Ekoloji Bağlamında Eski Uygurca *γ(a)rlıkançuçı köñül* Terimi Üzerine

Burak Can Deveci

Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi

Eski Uygur Türkçesi, külliyyatında barındırdığı dinî eserlerin bir gereği olarak genel Türk dili tarihi içerisinde farklı bir konuma sahip olmuştur. Bu külliyyatı oluşturan unsurlardan en çok pay sahibi ise Budist muhitin ürünleridir. Bu yazın esasen dinî-didaktik kimlikte Budizm'in öğretilerini topluma öğretmeyi ve yerleştirmeyi misyon edinmiş eserlerden oluşmuştur. Sözü edilen bu öğretiler, eserlere belli hikâye ve anlatılar etrafında gelişen olay örgüleri ile sunulmuştur. Budizm'in bünyesinde barındığı Skr. *ahiṃsā* anlayışı yani 'zarar vermeme' ve 'öldürmeme' ilkesi, genel itibarıyla bir keşişin çıplak gözle gördüğü her unsura aitken ekolojik düzene ve çevreye ait her unsur için de geçerli olmuştur. Bir keşiş, bulunduğu hayat şeklindeki son zamanına kadar ilkeyi uygulamalı ve buna sadık kalmalıdır. Bunun bir gereği olarak dinin en önemli faaliyetlerinden sayılan gezgincilik, özellikle coğrafyadaki Muson yağmurları sırasında yasaklanmış ve keşişlerin bir yerde konaklaması emredilmiştir. Bu, bitkileri çiğnemekten; yağmurlar sırasında toprak altında yer yüzüne çıkan haşerati ezmetmekten sakınmak için verilmiş bir salıktır. Bunun yanında, Budist yazın etrafında gelişen hemen her hikâyenin kutsal bir kimlikte, ruhani bir rolü olan hayvan kahramanı bulunmaktadır. Özellikle *jataka* ismi verilen ve hayvan biçimindeki Buddha'nın ya da Boddhisattvaların işlendiği kurgusal hikâyelerde karşımıza çıkan çevrecilik olgusu bu kavram ile birlikte çok boyutlu bir şekilde tasvir edilmiştir. Bu hikâyelerde de Budizm'in bir gereği olarak EUyg. *γ(a)rlıkançuçı köñül* terimi işlenmektedir. Bu terim doğrudan aktarım ile "merhametli gönül, bilinç" gibi anlamlara geleceği gibi esasen "merhamet" kavramını karşılamaktadır. Budizm'in en önemli öğretilerinden biri olan "merhamet", ekolojik bilincin oluşumuyla insan ile doğa, toplum ve çevre arasında uyum sağlamayı amaçlayan ahlaki ve manevi değerlere, davranış kurallarına dönüşle de bağlantılıdır. "Merhamet" kavramının ekolojik bağlamda kurgulanması ve işlenmesi Eski Uygurca metinlerde Budizm aracılığıyla ortaya çıkmıştır.

Ekoeleştirel Bir Bakışla Yılmaz Haluk Aytekin'in Ve Bir Göl Vardı Bir Zamanlar Romanının İncelenmesi

Burcu Algan

Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi

Yılmaz Haluk Aytekin özgeçmişinde roman yazmasının sebebinin ekolojik kaygıları olduğunu belirtmektedir. Yazar bu bakış açısıyla yazma ediminin gücünden yararlanarak insanın doğaya karşı sorumluluklarını etik bir değer sistemine oturtur. Ekoeleştiri, insan ve doğayı birbirinden ayırmayıp bir bütün olarak görmektedir. Romanda bu bakış açısıyla çevre arka plan değil özne olarak yer almakta ve merkeze yerleştirilmiş olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır. 1930'lu yıllardan iki binli yıllara kadar süregelen bir zaman diliminin oluşturulduğu *Ve Bir Zamanlar Bir Göl Vardı* adlı romanda yazarın, insan tarihi ve doğa tarihini iç içe sunduğu görülmektedir. Amik Gölü'nün kurutulması kararı, kasaba aydınlarının gölün kurutulmaması için girdikleri mücadele ve göl canlılarının ölümü ile yaşamsal zincirin yok edilmesiyle romanda insanın doğaya karşı olan tahribatının işlendiği görülmektedir. Romanda gerçek ve kurgunun iç içe geçtiği; insan-hayvan, insan-doğaüstü varlıklar, insan-doğa etkileşimlerinin bulunduğu, insanın çevreye karşı olan sorumluluk duygusunun bir etik değer haline geldiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada ekosistemin öğelerinin tahribi ve müdahale edilen sistemin dinamiklerinin bozulması incelenmiştir. Bu bağlamda tahakküm altında bulunan doğa ve insanının durumu hakkında ekoeleştirel bakıştan faydalanılmıştır.

MEB 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Çevre Değeri ve Çevre Duyarlılığı Sözleri Üzerine Bir İnceleme Denemesi

Büşra Ejder

Doktora Öğrencisi, Düzce Üniversitesi

Eğitim bireylere istendik davranışların aktarılması ve kazandırma çabasıdır. Bu amaçla toplumsal normların bireye kazandırılması küçük yaşta eğitimle başlar. Toplumsal ahlak değerlerinin aktarımında yazılı ve sözlü metinler; şarkılar ve oyunlar önemli rol oynar. Eğitim araç-gereçleri ve öğretim planları bu amaçla hazırlanır.

MEB'in 2005 yılından beri uyguladığı UNESCO'nun *Yaşayan Değerler Eğitimi* kapsamında Türkçe Dersi Öğretim Programında 10 kök değer çerçevesinde değer eğitimi uygulamaktadır. Bu değerlerin içinde çevre değeri yer almamaktadır. 21. yy. dünyanın ortak gündemi olan çevre ve sürdürülebilirliğe dair değerler evrensel değerlerin tümü içinde yer almaktadır. Ayrıca Türkçe ders kitaplarının "*Doğa ve Evren*" temalarında çevre, çevre kirliliği, sürdürülebilirlik gibi konulara dikkat çekilmektedir.

Bu kapsamda MEB tarafından hazırlanan ve yürürlükte olan Türkçe 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan çevre, çevre kirliliği ve sürdürülebilirlik konularının kavram alanına giren söz ve söz kalıpları, sıklık ve anlam yönünden çevre duyarlılığını ne kadar yansıtıp yansıtmadığı incelenmeye çalışılmıştır.

Bilge Buhan Musa'nın Çocuk Kitaplarında Çevre Bilinci

Cennet Altundaş

Arş. Gör., Harran Üniversitesi

Günümüzde çevresel sorunlar hem gündelik hayatımızın hem de edebiyat dünyasının temel problemleri arasında yer almaktadır. Çevre sorunları ile mücadele etmek için de bilinçlenmek oldukça önemlidir. Çevresel duyarlılığın mümkün olan en erken yaşlarda gelişmeye başlaması dünyanın geleceği adına çok önemli bir konudur. Bu bağlamda çocuklarda erken yaşlardan itibaren çevre bilincini geliştiren edebi eserlerin önemi yadsınamaz. Bu çalışmada hem bir anaokulu öğretmeni olan hem de bir yazar olarak çocuk edebiyatı alanında eserler veren Bilge Buhan Musa'nın çocuk kitaplarında çevre bilinci incelenecektir. Yazar, çocuklar için yazdığı kitapların içeriğinde doğa sevgisi ve doğa için yapılacakların yer aldığını söyler. Bir çocuk eğitimcisi olarak doğa sevgisinin temellerinin çocuk yaşlarda atıldığı için çevreye duyarlı bir yazar olarak çocukların çevre bilincini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu yüzden her eserinde çevre bilincine dair farklı sorunlara eğilmiştir. Bu çalışmada Bilge Buhan *Musa'nın Meraklı Yeşil Şişe, Beyaz Plastik Bardak, Yaşlı Çınar Ağacı, Geri Kazanım Atölyesi* ve *Eko Kahraman* kitaplarından hareketle çocuk edebiyatında çevreci eleştirinin izleri sürülecektir. Çevre bilincinin çocuklarda oluşturulmasında edebiyatın işlevine dikkat çekilecektir.

Sessiz Bir Suç Ortağı Olarak Doğa: Hakan Günday Romanlarında Tabiatın Rolü

Dorota Haftka-Işık

Doktora Öğrencisi, Varşova Üniversitesi

Yeraltı edebiyatı akımı ve Hakan Günday'ın romanları, halen hem edebiyatbilim hem de psikoloji, sosyoloji veya antropoloji gibi alanlar dahil edilerek disiplinlerarası araştırmalar için birçok imkân ve tahlil seçeneği sunmaktadır.

Ekoeleştiri (çevreci eleştiri), insanlar ve çevreleri arasındaki ilişki ve bu ilişkinin edebi metinlerde temsil edilme biçimleri konusunu ön plana çıkaran yorumlayıcı bir okuma yöntemi olup neredeyse her metnin ekolojik bir şekilde okunabileceğini ileri sürmektedir.

Paul Vidal de la Blache tarafından geliştirilen *coğrafi posibilizm* kuramı, doğal çevre ile insan faaliyetleri arasındaki ilişkiyle ilgili bilimsel bir yaklaşımdır. Determinizmin tersine, doğal çevrenin insana tümüyle egemen olmadığını, bireyin kendi ortamını kullanma yolunu seçebileceği çok çeşitli fırsatlar sunduğunu ileri sürmektedir.

Hakan Günday'ın eserlerinde doğa motifi ve tasvirleri ön plana çıkmasa da roman karakterlerinin hayatlarında önemli, hatta belirleyici rol oynamaktadır. Bu bildiride, Hakan Günday'ın seçilmiş romanları, coğrafi determinizm ve posibilizm bağlamında çevresel eleştiri kuramı doğrultusunda incelenmeye çalışılacaktır.

Yiğit Bener'in *Özgür Rosto* Eserinde Antropomorfizm

Ece Yassitepe Ayyıldız

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi

Günümüz Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Frankofon yazar Yiğit Bener'in kaleme aldığı ve 2014 yılında yayımlanan *Özgür Rosto* isimli eserin baş rolünde bir kaplumbağa yer almaktadır. Ancak bu sıradan ve alışılmış bir kaplumbağa değildir: yaşantısına bir insan edasıyla devam eder, hatta bu anlatıda söz konusu olan bir insan biçimciliktir. Çünkü Bener'in kahramanı adeta bir insan gibi işe gider, evrak işlerinin peşinde koşar, iş nedeniyle strese girer, diğer bir deyişle modern insanın yaşamı boyunca maruz kaldığı sıkıntıları, zevkleri, heyecanları ve korkuları deneyimler. Bener'in çocuklar için kaleme aldığı ve pek çok açıdan masalsi bir anlatı olan *Özgür Rosto*, bir yanıyla La Fontaine'in masallarını andırırken, öte yandan insan biçimciliğin de önemli bir örneğini oluşturur. Bu çalışmada Bener'in eseri Derek Ryan'ın *Hayvan Kuramı-Eleştirel Bir Giriş* eserinde yer alan Antropomorfizm düşüncesi çerçevesinde irdelenecek ve Bener'in hayvan-insan ilişkisine yaklaşımı ele alınacaktır.

Abdülhak Hâmid Tarhan'da Ekolojik Bilinç

Elif Çağla Attaroğlu

Yüksek Lisans Mezunu, Hacettepe Üniversitesi

Hayvanlar, insanların tarih boyunca karmaşık bir şekilde örölü olan yaşam biçimlerinin ve düşünsel dünyalarının önemli bir parçası olmuştur. Hayvanlar yalnızca biyolojik varlıklar olarak değil aynı zamanda teolojik, etik, estetik ve politik boyutlarda da incelenen ve/ya işlenen varlıklar olmuşturlar. Gelenekler, bilim ve sanat insanların hayvanlarla olan ilişkilerini farklı açılardan ortaya koymaktadır. Sanatçılar özellikle de şairler bu temasın karmaşık ve farklı yönlerini işleyerek hayvanların insan yaşamındaki sembolik ve/ya somut rollerini vurgulamışlardır.

Abdülhak Hâmid Tarhan ile 19. yüzyıl Türk şiiri devrimsel yönünü doğanın işlenişinde ortaya koymuş, durağan tabiat algısının yerini canlı/dinamik tabiat algısı almıştır. Tarhan'ın söz konusu ilişkiler ağına yaklaşımı, hayvanları şiirlerin ana konusu haline getirmiş ve/ya doğrudan hayvanların duygularını dile getiren şiirlerde kendisini göstermiştir. Tarhan, kendini tanımlarken dahi hayvanların özelliklerinden ilham almış ve doğanın içinde insana yönelik anlamlar bulmuştur. Hayvanların insan yaşamının ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulayarak hayvanlar ve insanlar arasındaki tahakküm ilişkisine de şiirlerinde cevaplar sunmuştur. Tarhan'ın romantizmin de etkisiyle olsa gerçek tabiat algısı ile bir ekolojik bilince doğru yaklaştığını söylemek mümkündür.

Plastiksavar Laboratuvarı ve Ekolojik Elmas Koruyucuları Adlı Çocuk Kitaplarında Toprak Etiği

Elif Öksüz Güneş

Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi

Doğanın bir parçası olduğu kabulü ile yaşamını sürdürmesi gereken insan, Sanayi Devrimi sonrası kendinin de dahil olduğu dünya üzerindeki organizmaların hâkimi gibi davranmaya başlar. Çevrenin hızlı ve yoğun tahribatı ile sonuçlanan bu süreç, ekosistemi hayvan, bitki, su, dağ gibi bütün unsurları kapsayacak şekilde bütüncül ele alan etik bakış açılarını yaygınlaştırır. Aldo Leopold'un 'toprak etiği' nitelemesi de yaşayan tüm varlıklara saygı duyulması zorunluluğunun ve küçük yaşlarda kazandırılması gereken insan-merkezcilikten arınma ediminin vurgulayan yaklaşımlardan biridir.

Elçin Kuzucu'nun "Plastiksavar Laboratuvarı" ve "Ekolojik Elmas Koruyucuları" adlı çocuk kitapları, yeryüzünün kirletilmesi, hayvanların yaşam alanlarının, floranın, faunanın yok edilmesi, iklim değişikliği gibi geleceği tehdit eden unsurlar çerçevesinde toprak etiğine dönük göndergeler içerir. Bu eserlerde geleceğin mirasçısı çocuklara çevre bilinci kazandırılarak yeryüzüne saygılı olma aşılana çalışılır, hâlihazırdaki sorunlara çözüm önerileri sunulur.

Bu bildiri de "Plastiksavar Laboratuvarı" ve "Ekolojik Elmas Koruyucuları" adlı çocuk kitapları örneğinde insan merkezli bakış açısının doğada doğurduğu olumsuz sonuçlar 'toprak etiği' bağlamında incelenecektir.

Deniz Gezgin'in *YerkuşAğı* İsimli Romanına Ekoeleştirel Bir Yaklaşım

Esra Çınar

Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi

İnsan eliyle doğal çevreye verilen tahribatın sanayileşme ve teknolojik gelişmeler sonucunda hızla arttığı söylenebilir. Modernite sonrası hızlanan çevreye ve doğaya zarar verme eğilimi bilhassa modern dönem ve sonrasında kendini göstermektedir. İklim değişikliği, toprak etliği, su ve hava kirliliği gibi konular salt bilimsel toplantılarda konuşulmakla kalmayıp aynı zamanda insanı ve ona dair her şeyi bünyesinde barındıran edebiyat sahasına da yansımıştır. Ekoeleştiri, çoğunlukla insan faaliyetleri sonucunda dünya üzerinde değişen, dönüşen ve bozulan doğal dengeleri araştırır; edebiyatla çevre arasındaki ilişkiyi inceler. İnsanı doğadan ayırmayan perspektifiyle çevresel sorunları ana unsur yaparak kişilerde ekoeleştirel bilinç oluşturmayı hedefler. Derin Ekoloji, Ekofeminizm, Ekomarksizm, Toplumsal Ekoloji, Heideggerci Ekofelsefe gibi farklı yaklaşımları da bünyesinde barındıran ekoeleştiri, çevre sorunlarına pek çok farklı açıdan yaklaşmayı hedefler. Çevresel sorunları kurmaca eserlere taşıyan sanatçılar, edebiyatın imkânları dahilinde ekolojik sorunları ele alarak tartışırlar. Bireyde farkındalık ve çevresel bilinç oluşturmayı hedeflerler. Çalışma kapsamında incelenen Deniz Gezgin'in *YerkuşAğı* isimli romanı çevre bilincinin altını yaşanan ekolojik sorunların, bir çocuk, karmaşık bir canlı ve bir kuşun yolculuğuyla birlikte mitoslar ekseninde çizmektedir. Romanda hayvanların, doğanın, taşın, toprağın dilinden konuşulmaktadır. Çalışmada doğa tahribatının nedenleri araştırılırken insanoğlunun kendi türü, çevre, gelecek ve diğer canlı/cansız varlıklar için oluşturduğu tehdit ekoeleştirel bir yaklaşımla anlatılacaktır. Kent-doğa çatışması, doğanın korunmaya ihtiyaç duyar hale gelmesi, insanın kendinden başka dünyada var olan canlı/cansız varlıklara yaptığı kötü muamele irdelenecektir. Bu anlamda sözü edilen roman incelenip günümüz çevre sorunlarının romanın kurgusuna nasıl sızdığı ortaya konulacak ve çevre sorunlarını çözmeye çevreci bilinç yaratmak adına mitlerden nasıl yararlandığı gösterilmeye çalışılacaktır.

Halk Ozanı Nedim Gündaş'ın Şiirlerinde Doğa

Gıyasettin Aytaş

Prof. Dr., Gazi Üniversitesi

Nedim Gündaş, âşık tarzı şiir geleneğine bağlı şiirleriyle tanınan bir eğitimci ve ozandır. Şiirlerinde daha çok çevre ve insan bir arada ele alınır. Şiirlerine etki eden çevre iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlki, doğrudan kendi gözlemlerinden yola çıkan etki, diğeri de his ve hayal unsurlarından beslenen etki.

Nedim Gündaş'ın şiirlerinde yaşadığı çevreye ayna tutarak insanın doğa ile nasıl bütünleştiğini anlatır. Kimi şiirlerinde bireysel duygularını dile getirmenin yanında, toplumsal duyarlılıklara da önem verdiği görülür. Nedim Gündaş, şiirlerini belli bir konu ve duruma bağlı olarak kaleme alırken, okuru durum hakkında bilgilendirir. Böylece, şiirini hangi duruma bağlı olarak yazdığını somutlaştırmış olur.

Bu bildiride, eğitimci ve halk ozanı, Nedim Gündaş'ın doğaya ait tespit ve değerlendirmeleri üzerinde durulacak, onun bu meseleye yaklaşım irdelenecektir. Bilindiği gibi halk şairleri, şiirlerinde önemli mesajlar vermeyi kendileri için bir sorumluluk olarak görürler. Bu sorumluluğun gereğini dile getirmenin yanında, içinde yaşadığı toplumun dertleriyle dertlenirler.

Nedim Gündaş, yaşadığı günleri anlatmakla kalmaz, gözlemlerini, duyduklarını ve öğrendiklerini de dile getirir. Uzun yıllar bu emektar öğretmen, halkı eğitmek ve bilgilendirmek kaygısının bir sonucu olarak, bilinenleri farklı bir gözle tekrarlamaktan çekinmez.

Eril Hegemonyaya Tepki Olarak Ekofeminizm Manves City Modellemesi

Görkem Gökçe Yiğit

Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi

Doğanın tahribatı ve feminizmden ekofeminizme evrilmeyi gerekli bir alan açarı olarak zorunlu kılan dominant eril güce karşın sürdürülebilir bir çevre ve toplumun inşası için olandan olması gerekene doğru bir yönelimi aktarmak amaçlanır. Doğanın tahribatı ve hor kullanımı bir buz dağına benzetildiğinde bunun görünmeyen temelini kadına verilen değer ve davranılış biçimi oluşturur algısı ile yola çıkmış bulunulup eser-kapsam üzerinden aktarım hedeflenir. Sonuç olarak doğaya atf kapsamında üreyen ve üreten bir toprak ana misali kadın ve onun tahribatı ile çevresel örselenmişliğin simbiyotik ilişkisini aktarma çabası çalışmada anlatılır.

Türkçe Deyimlerde Doğa Kod Kültürleri

Hanife Yaman

Dr. Öğr. Görevlisi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

İnsanoğlunun birbirleriyle ve doğayla etkileşimi sonucunda yaratılan, aktarılan ve zenginleştirilerek yaşatılan deneyimleri mevcuttur. Türk alanyazınında doğa ve evrenle ilgili geleneksel bilgiyi oluşturan ve genellikle halk bilimi kadrolarınca incelenen “halk bilgisi, halk inanışları, halk hekimliği, halk tarım ve hayvancılığı, halk mutfağı, halk mimarisi, halk ekonomisi, halk taşımacılığı, halk haberleşme teknikleri, halk zoolojisi, halk biyolojisi ve botaniği, halk matematiği, halk takvimi ve meteorolojisi” gibi birçok saha bulunmaktadır. Doğayla ilgili bu kadar farklı alanın var olması Türk toplumunun doğayla bütünleşmiş bir topluluk olduğunu tanımlamaktadır. Deyimler, Türk toplumunun doğayla ilgili geliştirdiği bütün değer yargıları ve kültürel unsurları dilde yansıtan önemli kaynaklardan biridir.

Dil ve kültür öğelerinin etkileşimi sonucunda ortaya çıkan kültür dilbilim, toplumların düşünce ve inanç dünyası, değerleri, gelenek ve göreneklere gibi kültürel olguları ve bunların anlamlarını dil unsurları aracılığıyla incelemektedir. Bir dilin söz varlığını oluşturan önemli unsurlardan biri olan kalıplaşmış dil birimlerinde toplumların maddi-manevi kültürel öğeleri ve bunların taşıdıkları değerler daha açık bir şekilde gözlemlenebilmektedir. V. N. Teliya, bu kültürel öğelerin deyimlerde daha net gözlemlenebildiğini belirtmekte ve kod kültürlerini “Kendi öz anlamına ek olarak, bünyesinde çeşitli kültür olgularını bulunduran tüm söz ve söz grupları.” (1996: 216) şeklinde tanımlamaktadır. Teliya, deyimlerdeki kod kültürlerini tasnif ettiği çalışmasında doğrudan doğa kültür kodlarına yer verir.

Çalışmada, Türkçe deyimlerde doğa kod kültürleri tespit edilmiş ve bunlar, tematik başlıklarına göre tasnif edilmiştir. Çalışmada incelenecek olan deyimler, Ömer Asım Aksoy’un Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II ile TDK’nin genel ağdaki Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü adlı kaynaklardan seçilmiştir. Doğa kod kültürleri şimşek, bulut, yıldız, yağmur, hava, ağaç, orman, rüzgâr, gök, toprak, su gibi sözcükleri içermektedir.

Bu çalışmada, Türkçe deyimlerdeki doğa kod kültürlerin belirlenmesi ve kültür dilbilim açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Böylece Türk toplumunun doğayla kurdukları ilişkiler ile bunun boyutu, toplumun doğayla ilgili geliştirdikleri duyarlılıkları ve doğaya karşı tutumu hakkında önemli bilgilerin elde edilmesi amaçlanmıştır.

Making Connections: Advancing Ecocritical Studies of Literature and Religion

Kate Rigby

Prof. Dr., University of Cologne

In their introduction to the inaugural issue of the journal *Environmental Humanities*, the editors frame this fast-growing transdisciplinary field as engaging “with fundamental questions of meaning, value, responsibility and purpose,” focusing in particular on the “underlying cultural and philosophical frameworks that are entangled with the ways in which diverse human cultures have made themselves at home in a more than human world.” For most people throughout human history, and still today for some eighty-four percent of the world’s population, these questions and frameworks have been informed by religious worldviews, narratives, and practices. Over the past fifty years, studies in religion and ecology have burgeoned, as have faith-based environmental movements and initiatives. In this short paper I discuss the relevance of this research for the globalization and decolonization of environmental literary studies, as well as indicating how ecocriticism can contribute to the field of religion and ecology.

Peride Celal'in *Ada'sına* Ekofeminist Bir Bakış

M. Murat Uçar

Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi

1950'lerden itibaren gelişim gösteren feminist düşünce başta edebiyatta kendine yer bulur. Virginia Woolf ve Kathrine Mansfield örneklerinde olduğu gibi. Siyasal reformların ışığında yürüyen ikinci ve üçüncü feminist dalgada ise durum değişir. Artık kadınlar diğer sosyal bilimlerde de söz sahibi olmaya başlarlar. 1980lerden sonra ise gelişen teknolojinin bir kötülüğü olarak doğanın yıpranması ve "doğa ana"nın tahribatı feministlerin dikkat çektikleri konulardan biri olmaya başlar. Bu yıpranmayı kendi yıpranmaları ile özdeşleştirerek erkek egemenliğinin bir sonucu olarak yorumlarlar. Ekofeminist düşünce de bu yıpranmanın neden ve sonuçlarını kadın perspektifinden değerlendirmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan düşünce biçimidir.

Peride Celal (Yönsel), uzun bir ömür geçirmesine bağlı olarak hem pek çok edebiyat olayını görmüş hem de bunların dışında kalmayı başarabilmiş önemli bir kadın yazardır. İlk öyküsü olan *Ak Kız'ı* 1935 yılında *Yenigün* dergisinde yayımlatan Celal, ilk romanı *Sönen Alev'i* ise aynı yıl tefrika ettirmeye başlamıştır. Roman ve öykü türünde toplamda yirmi iki eser veren Celal'in bizim çalışmamızda kullandığımız *Ada* isimli uzun öyküsü 1981 basımlı ikinci öykü kitabı *Bir Hanımefendinin Ölümü'nde* yer alır. Bu öyküde *Eser* isimli karakterin eski eşiyle görüşmek için *Büyükada'ya* gitmesi ve oradaki gözlemleri temel konudur. Bu çalışmanın amacı Peride Celal'in *Ada* öyküsü bağlamında yazarın çevre ve kadına yaklaşımı ile bunların kesişimsel alanı olan ekofeminizm hakkında görüşlerini ortaya koymaktır.

Parsın İzinde: Tulliana'da Kültürel Mirasın Yitimi

Mehmet Emir Kaleli

Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi

İsmail Orhan Sönmez tarafından kaleme alınan *Tulliana* Anadolu'nun önemli simgelerinden olan pars üzerine yazılmış bir şiir kitabıdır. Eski çağlardan itibaren masal, hikâye, şiir, mimari, müzik, heykel, resim ve daha birçok sanat koluna ilham olan parsın hem maddi hem manevi kültür öğelerine derin yansımaları olmuştur. Pars, gücün ve iktidarın simgesi olarak öne çıkarak sözlü ve yazılı kültürde etkisini devam ettiregelmiştir. Kültürümüzde bu denli etkili olan parslar, bir diğer yandan yüzyıllar boyunca insanla iç içe yaşamak için mücadele vermiştir. Özellikle ülkemizde yaşanan orman yangınları ve bilinçsiz avlanmalar nedeniyle 1970'lere gelindiğinde tür neredeyse tükenmiştir. Bu çalışma ile son yıllarda sosyal bilimler alanında tehdit altındaki türlere ve kültürlerle yönelik hassasiyet ve duyarlılığın gittikçe arttığı gerçeği de göz önüne alınarak disiplinlerarası bir yaklaşımla parsların habitatları ve insanla ilişkisi üzerine odaklanılacaktır. Böylece günümüz Türk şiirini temsil eden bir şiir kitabından hareketle tükenme tehlikesi altında olan parsın yazınsal metinlerde hem bir farkındalık hem de eleştirel bir yaklaşımla nasıl ele alındığının tespiti ortaya koyulacaktır.

Buket Uzuner'in *Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları-Hava* Romanında Ekolojik Bilinç

Melis Mülazımoğlu

Dr. Öğr. Üyesi, Ege Üniversitesi

Buket Uzuner, *Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları* başlıklı tabiat dörtlemesinin üçüncü romanı olan *Hava* (2018) serisinde ekolojik bilinç uyandırmak adına doğa-insan, özne-nesne, geçmiş-şimdiki zaman, yöresel-evrensel, kurgu-gerçek, mitos-logos vb. ikililiklerden hareketle, bütüncül bir amaca hizmet etmesi beklenen edebiyat-çevre ilişkisi üzerinde durur. Bunu yaparken, edebiyattan doğa bilimlerine, Türk mitolojisinden Batı antropolojisine pek çok alandan beslenir. Bu bağlamda, Uzuner'in tabiat dörtlemesi tüm insanlığın ortak hafızasına hitap eden su, toprak, hava ve ateş gibi motifleri kullanarak, insana ve kültüre dair kadim hikayeleri irdelemenin hem epistemolojik, hem kültür-antropolojik hem de doğa bilinci açısından önemine ışık tutar. Çağdaş Türk doğa edebiyatının ilklerinden biri kabul edilen dörtlemenin *Hava* romanında asıl vurgulanan, ataerkil kapitalist düzende sessizleştirilen doğa üzerinden enerji politikaları, hayvan hakları, kadın şiddeti vb gibi konularla ilgili bilinç hassasiyeti uyandırmaktır. Erkek-egemen düzende nesne konumuna indirgenen doğa, bu romanda kadim kültürlerin anlatıları üzerinden yeniden konuşmaya başlar. Doğaya kulak verip, onu anlamaya çalışan insanoğlu, hem politik bir duruş sergiler hem de bireysel bir yeniden oluşa odaklanır. Dolayısıyla bu çalışma, Türkiye'de ve dünyadaki nükleer enerji tehdidine yoğunlaşarak, romanda bahsi geçen "iklim değışikliği inkar politikasının" nasıl bir algı oluşturduğuna odaklanarak, romandan ve dünyadan örneklerle ekolojik ve kültür-antropolojik seviyede bilinç uyandırma çabasına hizmet edecektir.

Akova Alev Alev Romanında “Sen” Diliyle Çevre Ve İnsan

Meral Demiryürek

Prof. Dr., Hitit Üniversitesi

2000 Sonrası Türk edebiyatında hikâye ve romanlarıyla özgün bir yer edinmeye başlayan Murat Taş, çağdaş öğretmen-yazarlardan biridir. *Keşke Yine Kar Yağsa* (2010), *Uçurtmanı Al da Gel* (2013), *Aras'ın Sesi* (2014), *Hikâye Tamircisi* (2015) ve *Akova Alev Alev* (2016) adlı eserlerinde yer verdiği konularda çevre ve insan özelinde yerel unsurların yanı sıra siyasal ve sosyal sorunlara odaklanmaktadır. İnsanın doğduğu ve yaşadığı ortamın ortak kabullerinin dışına çıktığı takdirde başına gelebilecekleri bireysel kimlik bağlamında işleyen yazar, dil ve anlatım açısından yeni teknikler kullanma eğilimindedir. Murat Taş'ın *Akova Alev Alev* romanı, gerek ikinci kişili anlatıcı (sen dili) kullanımı gerekse Adapazarı gibi Türk edebiyatına çok fazla yansımayan bir kentte yaşananları ele alışıyla dikkat çekmektedir. Ayrıca romanın merkez kişisi Yaşar'ın, Adapazarı dışındaki mısır tarlalarına saklanarak sürdürdüğü yaşam mücadelesi insanın insandan kaçarak doğaya sığınışını psikolojik temelli bir biçimde anlatmasıyla farklılaşmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Murat Taş'ın *Akova Alev Alev* romanını anlatımındaki yeni teknikler ve doğa-insan ilişkisi bağlamında incelemektir.

Yılık Atı'nda Yılık Geleneğine ve İnsan Sonrası Anlatıya Bakış

Meriç Kurtuluş

Dr. Öğr. Üyesi, Doğu Üniversitesi

Abbas Sayar'ın 1970'de yayımlanan romanı *Yılık Atı*'nda Anadolu'da görülen yılık geleneğini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilerek yansıtılmıştır. Bilindiği üzere, "yılık" olarak adlandırılan atlar, Nisan ayından itibaren yüksek dağlarda dağınık bir biçimde gezinerek kendi kendilerine otlayarak yaşamlarını sürdürür, Temmuz'da hasat zamanı geldiği için sahipleri tarafından geri alınır. Sonbahar'da atlar yeniden "yılık"ya katılır, kar yağınca kadar başıboş bir biçimde dağların yüksek doruklarında dolaşmaya devam eder. Kış koşullarının sertleşmesiyle birlikte yeniden sahipleri tarafından çağrılır. Sayar'ın romanı, Üssünoğlu'nun yıllarca üzerine titreyerek baktığı Doru'yu yılıkıya bırakmaya karar vermesiyle açılır. Anlatıcı, Doru'nun yılıkıya katılmasından itibaren Üssünoğlu'nu bırakarak Doru'ya odaklanır ve romanda insanlar yerine atlar ve kurtlar anlatının baş kahramanlarına dönüşür. Böylece insanın merkezde olmadığı, atların ve kurtların merkezde olduğu bir anlatı doğar. Sayar, insanın hayvana karşı kayıtsızlığını eleştirirken romanın merkezine yılık atlarını koyarak "insan sonrası" bir bakış açısını benimsemiştir. Bildiride Türk kültüründe "at"la ilgili folklor unsurları hakkında bilgi verildikten sonra yılık geleneğinin özelliklerine değinilecek ve romanda yazarın yılık geleneğini "insan sonrası" (posthümanist) bir bakışla nasıl değerlendirdiği tartışılacaktır.

Eko Feminist Şiirin İmhası: Nilgün Marmara

Mine Nihan Doğan

Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi

Nilgün Marmara, 1980 kuşağının post-travmatik şiir türünde kaleme aldıklarıyla isminden söz ettirmiş şairidir. Sosyal ve toplumsal içerikli travmatik sözceleri, kadının ötekileştirilmesini kendi ruhsal bunalımlarıyla özdeşleştiren bir yapıya sahiptir. Travmatik geçmişi ile biçimlenen şiirlerindeki dizisel ve dizimsel ilişkileri kelime seçimi, imgeleme, sözcemele ve göstergelerin çok boyutlu hale gelmesi açılarından yaratıcılığını örtük bir kadın cinselliğine odaklamaktadır. Sözcemelemin sözcü öznese konumundaki şiirlerin öznese, gizli özne olarak tabiat; gerçek özne olarak ise kadındır. Şiirlerdeki doğa ile kadının dayanışması, Kartezyen dünya görüşüyle birlikte kadın ile doğanın sömürsünün şiirlerde eleştirildiği dikkati çekmektedir. Tabiata olan hayranlığını dile getirdiği dışavurumları dahi kadınla özdeşleşen doğa imgesini arketipler üzerinden ortaya koymaktadır. Egemen dünya görüşünün kültür-doğa, zihin-beden, kadın-erkek, özne-nesne, kent-kır, evrensel-yerel gibi ikili karşıtlıklar üzerinden ilerleyen yapısı, şiirlerin eko eleştirinin kollarından eko feminizm ile analiz edilmesine olanak sağlamaktadır. Eko feminizm üzerinden ilerleyen şiir analizi, intiharıyla sonlanan yaşamı boyunca imgelem çözümlenmeleriyle doğa ile kadının dil göstergelerinden hareketle değersizleştirildiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada Nilgün Marmara'nın şiirlerinde, yatay hiyerarşiler ve dikey haritalar üzerinden şairin ruhsal hastalığının yaratıcılığını eko feminizm bağlamında nasıl değıştirdiği ve metaforik olarak kendini ve şiirlerini nasıl imha ettiği üzerinde durulacaktır.

Çevreci Eleştiride Yenilikçi Bir Bakış Açısı: Eğitimsel Çevreci Eleştiri

Miraç Yılmaz – Gonca Gökalp Alpaslan

Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi – Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi

Ülkelerin kalkınması sırasında çevre sorunlarının büyümemesi için, karar ve eylemlerinde sorumluluk alabilen, duyarlı ve bilinçli bireylerin yetiştirilmesi gerekir. Hem kalkınmayı hem ekosistemi gözeterek yenilikçi tutumların geliştirilmesi ancak eğitimle mümkündür. Çevreci eleştiri yaklaşımının, eğitim boyutunu da içeren ve çözümcü bir çerçevede etkin olması, bilinçli çocukların ve gençlerin yetişmesi açısından önemlidir.

Bu bağlamda çevreci eleştiriyle çevre eğitimi arasında yakın bir ilişki kurulabilir. Eserlerin doğal hayatın değerini anlama açısından tartışıldığı çevreci eleştiri ve çevreyi koruyabilmemize dair davranışlarımızı geliştiren eğitim bilimleri ilkeleri birleştirilebilir. Çevreci eleştiri yaklaşımına eğitim bakış açısını da katan “eğitimsel çevreci eleştiri” kavramıyla, bireylerin çevreyle ilgili algıları geliştirilirken farklı disiplinlerin birbirlerini ve kendilerini beslemeleri sağlanabilir.

Daha geniş bir ortak çalışmanın ilk verimi niteliğindeki bu bildiride, yeni bir kavram olarak alana “eğitimsel çevreci eleştiri” kavramı önerilmekte, çevreci eleştirinin yöntemsel bakışının ilk, orta ve yükseköğretimde etkin olarak kullanılması ve eğitimde yenilikçi bir bakış açısı sunulması amaçlanmaktadır.

Anadolu Manzaraları'nda Memleket Tabiatı Üzerine Tespit, Tahlil ve Mülâhazalar

Mürsade Meryem Kılıç

Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi

Sanayileşmenin en somut sonuçlarından biri olan insanoğlunun çevre ile ilişkisinin keskinleşmesini edebiyat çerçevesinden ele alarak ortaya çıkan ekolojik edebiyat eleştirisi, 20. yüzyılın sonlarında Türk edebiyatında geniş ölçüde yankı bulmaya başlamıştır. İnsanın makineye tahakküm arzusu son tahlilde doğanın insana koşulsuz ve cebrî itaati, insanoğlu cephesinden rasyonelleştirilmiştir. Özellikle “Yeni Milenyum”da ortaya çıkan posthümanizm, denklemde süreci hızlandıran bir faktör olarak görülmektedir. Böylece Stendhal’ın “sokağa tutulan ayna” sı çevre-edebiyat ilişkilerinin de doğrudan yansıtıldığı yeni bir zemin olarak düşünülebilir.

Botanik araştırmacısı Hikmet Birand, akademik çalışmalarının yanı sıra bizzat deneyimlediği memleket tabiatını *Anadolu Manzaraları* isimli gezi eseri ile aktarır. Söz konusu eser, bir botanik âliminin gözünden tabiata dair tespitlerin, ekolojik tahlillere ışık tutması bakımından mühimdir. Ayrıca ekolojik edebiyat eleştirisinin Türk gezi edebiyatından takip edilmesi, eleştiriye dair yepyeni bakış açısı ve argümanlar sunmaktadır. Eser içerik ve biçimi ile de deneysel edebiyatın kapılarını aralamaktadır.

Ayla Kutlu'nun Son Öyküsünde Yine ve Yeniden Dirilişin Sonsuzluğu

Nesrin Karaca

Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi

Çağdaş Türk edebiyatında roman ve hikayeleriyle oldukça önemli bir yer tutan, hem Hatay'ın yetiştirmiş olduğu bir değer hem de nitelikli bir kadın kalem olarak özel bir alana sahip olan Ayla Kutlu'nun edebiyat dünyasında Hatay ve civarı önemli bir yer tutmaktadır. Ayla Kutlu'nun hayatıyla doğrudan ilintisi olan bu coğrafya, İskenderun ve çevresi ağırlıklı mekânlar olarak seçilmiş, hikaye, roman ve anı türü eserlerinde dönemsel özellikleriyle işlenmiştir.

Hatay'ın yazarı olarak nitelenebilecek bir kalemin sahibi olan Ayla Kutlu'nun çocukluğu ve gençlik döneminin ilk yılları Harbiye, Antakya ve İskenderun'da geçmiştir. Yakından bildiği bu toplumsal ve kültürel coğrafyayı, hayatında, anılarında olduğu kadar pek çok öykü ve romanlarının anlatımlarında da reel konularıyla kurgusal mekanlar olarak işlenmiş buluruz. Eserlerinde izlekler olarak öne çıkardığı Hatay coğrafyası, insanlık macerasının neredeyse tüm renklerine rastlamanın mümkün olduğu, birçok tabiat olayının gerçekleştiği ve tarihsel acıların çekildiği, aynı zamanda toplumsal barışın da deneyimlendiği bir yöre olarak pek çok zenginliğe sahiptir.

Bildiri çerçevesinde; bu bağlamda yazar-coğrafya-mekan ilişkisi irdelenirken, Ayla Kutlu'nun, 6 Şubat 2023 depreminden kısa bir süre önce KİTAP-LİK dergisinde (Kasım-Aralık 2022, S.224) yayınlanan ve adeta bir özsezi niteliğindeki son 'Dere Döndü' öyküsünün Hatay-Deprem-Mitoloji-Doğa-Diriliş örüntüsü içindeki yapısı değerlendirilmeğe çalışılacaktır.

Turkish Climate Change Fiction

Nesrin Yavaş

Dr. Öğr. Üyesi, Ege Üniversitesi

Climate change is a global risk which threatens human and non-human species, ecosystems, biological diversity, and the natural cycles of the Earth. Anthropogenic climate change and the risks it entails have been widely discussed, projected and communicated mostly via scientific discourses. The 2000s have witnessed the rise of climate change fiction, especially in the second decade of this century. In the context of Turkish literature, there have been few examples of climate change fiction despite the fact that Turkey is one of the most vulnerable regions in the world in terms of climate change. A brief survey on Turkish climate change fiction yields works, such as, Oya Baydar's *Köpekli Çocuklar Gecesi* (2019), Buket Uzuner's *Hava* (2018) and Aslı Perker's "Günübirlikçiler" (2018). These three cli-fi narratives told from the perspective of our culture, tackle the issue of climate change employing different storyworlds. *Köpekli Çocuklar Gecesi* is an ecodystopia inspired by the myths of the Seven Sleepers and the biblical flood narrative. Blended with mythological elements and stories from ancient Turkish culture, *Hava* is a detective fiction that revolves around the journalist Defne Kaman's struggles against the construction of nuclear power plants as an alternative to fossil fuels in a climatically changing Turkey; "Günübirlikçiler" is a post-apocalyptic short fiction, which portrays an İstanbul ridden with crime, violence, epidemic, and hunger due to desertification. The late consensus on the failure of scientific knowledge to communicate the urgency of the situation to the non-scientific masses has brought about the need for narratives to communicate a "hyperobject" like climate change which is massively distributed in time and space. Do the fictional narratives in question in this paper respond to the representational challenges of the climate change phenomenon? To put in another way, how do these climate fictions fare in addressing the problems in telling the story of climate change?

Kanaat Kavramının İnsan-Çevre İlişisine Katkısı: Nâbî Dîvânı Örneği

Nilüfer Tanç – Melisa Yıldırım

Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi – Yüksek Lisans Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

İnsan, doğayla ilişkisinde çoğunlukla yıkıcı ve tüketici olmuş, bunun kendisini de etkileyen zararlarını gözlemleyebildiği durumlarda dikkatli olmaya çalışmış ve bu dikkati korumak için çeşitli ritler ve mitler üretmiştir. Tarih boyunca ortaya çıkan inanç sistemleri, felsefe ekolleri ve dinler de insanın vermeden almamasını ve kanaat etmesini tavsiye etmişlerdir. “Antroposen çağ” olarak adlandırılan günümüz dünyasında ise bu etik değerlerin önemi daha da artmış; freeganizm, minimalizm ve gönüllü sadelik gibi isimler alan kanaatkâr toplum yapıları, aşırı tüketimin çevreye verdiği zararı önleme duyarlığıyla yaşam felsefesi hâline gelmiştir. Etik değerlerin yeni nesillere ulaşmasını sağlamak sanat ve edebiyat aracılığıyla çok daha etkili ve kalıcı olacaktır. Bu bağlamda Klâsik Türk edebiyatı geleneğinin usta şairi Nâbî (1642-1712)'yi edebiyat tarihlerinin ve lise ders kitaplarının yüzeysel konusu olmaktan çıkarıp şiirlerinde öne çıkan hikemî/felsefî görüşlerini okurlara ulaştırmak çevre-edebiyat ilişkisi açısından verimli olacaktır. Bu çalışmada, *Nâbî Dîvânı*'nda dikkat çekici bir unsur olduğu görülen “kanaat” ve onunla ilişkili kavramlar incelenerek “daha yaşanabilir bir dünya” düşüncesi çerçevesinde “yaşam estetiği”ne katkısı dikkatlere sunulacaktır.

Kültür ile Doğa Arasında Ne İnsan Ne Çöp: *Başkalarının Tanrısı*'na Ekoeleştirel Bir Yaklaşım

Nurseli Gamze Korkmaz

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Çevre ve doğal kaynaklara ilişkin endişelerin artmasıyla birlikte, insan merkezli yaklaşımların yerini; insanın çevre ile kurduğu ilişkileri tartışmaya açan, doğa ve kültür çatışmasını farklı bağlamlarda yeniden ele alan posthümanist yaklaşımlara bıraktığı bir dönemde yaşıyoruz. Bu paradigma değişikliği edebiyat eleştirisinde de hissedilmekte, edebî metinlerin çevreci eleştiri teorilerinin sunduğu kavramsal çerçevede analiz edilmesi sonucu edebiyatın güncel çevre sorunlarını nasıl ele aldığı, tartıştığı, eleştirdiği irdelenmektedir. Bu çalışmada ise Mine Söğüt'ün 2022 yılında yayımlanan romanı *Başkalarının Tanrısı*'nda bir sabah intihar etmek üzere ailesini ve yerleşik düzenini terk eden Şair Musa'nın sokakta tanıştığı Efsun Abla, Adnan Abi ve Hülya adlı kişilerle sürdürdüğü yaşam şehir-insan, kültür-doğa dikotomileri bağlamında analiz edilerek romanda modern şehir yaşamına yöneltilen eleştirel bakış çevreci bir perspektiften ele alınacaktır. Öte yandan roman kişilerinden Efsun Abla ve Hülya'nın seks işçisi olmaları, romanı aynı zamanda çevreci feminist kuramlarla da okuma olanağı sunmaktadır. Buna göre çalışmada Şair Musa ve Adnan Abi'nin geçmiş yaşamları dolayımında modern kültür eleştirisi üzerinden, Efsun Abla ve Hülya dolayımında ise feminist kuramlar çerçevesinde ekoeleştirel bir analiz yapılması planlanmaktadır. Bu dört kişiyi birleştiren ise, birarada sürdürdükleri yaşam formunun kültür-doğa dikotomisinde doğaya yaklaşmayan ama kültürü de dışlayan ve/veya kültürün de dışladığı bir ara konum yaratmasıdır. Çalışma boyunca yapılacak değerlendirmelerde bu ara konum analiz edilecektir. Çalışmada öncelikle çağdaş ekoeleştiri literatürü takip edilecek ancak romandaki kadın karakterlerin konumları tartışılırken ekofeminist literatürden de yararlanılacaktır.

Dilsizlerin Dili: Dinî-Destani Mesnevilerde Hayvan Sevgisi

Oğuzhan Et

Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi

Çevreci eleştiri, edebî eserleri doğaya karşı bir bilinç, bir duyarlılık oluşturması ölçüsünde ele alır ve değerlendirir. Çevreci eleştirinin araştırma alanını “insan” ve insandışı” arasındaki ilişki oluşturur. Doğanın bir parçası olarak hayvanlar da çevreci eleştirinin araştırma konularından biridir.

Batı’da hayvan haklarının iki kaynağı Yahudilik ve Antik Yunan’dır. Bu iki anlayışa göre hayvanlar, akıl sahibi olmadığından hak sahibi olarak görülmemiştir. Hıristiyanlığın gelmesiyle Romalıların ahlaki sınırlarını genişlemiş ve insan hayatının mukaddes olduğu benimsenmiştir. Ancak hayvanlar, bu çembere dahil edilmemiştir. Batı’da hayvanlara kötü muamelenin en uç noktası ise 17. yüzyılda Rene Descartes’ın felsefesiyle ortaya çıkmış, hayvanlar acı çekmeyen birer makine olarak görülmüştür.

İslamiyet’te ise insanmerkezci yaklaşım olmakla birlikte doğa, insanın dilediğince kullanabileceği bir kaynak olarak görülmemiş, hayvanlar üzerinde insanlara sınırsız hak tanınmamıştır. İslami görüşte hayvanlara merhamet temelli bir yaklaşım benimsenmiş ve birçok hadisle bu anlayış desteklenmiştir. İslamiyet’in gelmesi ile Cahiliye’den kalma pek çok acımasız uygulamaya son verilmiştir.

Daha çok dinî toplantılarda halk önünde şeyyad, meddah, kıssahan gibi isimlerle anılan kişiler tarafından okunan dinî-destani mesneviler Anadolu’da İslamî bilgisi yeterince derin olmayan kitlelere İslamiyet’i benimsetmek, dinî heyecanlar yaşatmak, ahlaki öğütler vermek ve onları gazaya teşvik etmek amacıyla kaleme alınmıştır. Bu tür mesnevilerden olan “Geyik”, “Güvercin” ve “Deve” de Hz. Muhammed’in hayvan sevgisini yansıtan ve Türk halkı tarafından yüzyıllarca dinlenen ve okunan metinlerdir. Çalışmamızda söz konusu üç mesnevinin hayvanlara yaklaşımı ve okuyucuya hayvan sevgisini aktarışı incelenecektir.

Nedîm Dîvânı'nı "Lale"nin "Devri"nden Okumak

Osman Horata

Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi

Osmanlılarda, Orta Çağ toplumlarında olduğu gibi şiirler genellikle bir topluluk huzurunda özel mekânlarda *okunmak* üzere kaleme alınıyordu. Bu mekânlar içinde akla gelen ilk yer ise bahçeler ve bahçelerde düzenlenen "bezm"lerdi. Bu meclislerin en prestijlisi ise Topkapı Sarayı'nın "has bahçe"sinde düzenlenen şiir, musiki, saki eşliğinde kuş ve su sesleri arasında bir havuz kenarında düzenlenen "bezm-i has"lardı. Şairin nihai amacı bu meclislerde şiirlerini okumak veya meclise katılanlar aracılığıyla şiirlerinin okunmasını sağlamaktı.

Üç gün üç gece bazen bir hafta geceli gündüzlü devam eden bu meclisler de divanların sayfaları gibi baştan sona gül yapraklarıyla süsleniyordu. Gerek sosyal gerekse edebî hayatta her dönemde hâkimiyetin sürdüren gül, 18. asırda geçici bir süre de olsa tahtını "taşra"lı laleye bırakır. Romalılar ve Bizanslılar döneminde bilinmeyen, Anadolu'ya Türklerle birlikte gelen lâle sevgisi, 16. asırda Avrupa'da, 18. asırda da Osmanlı'da tam bir çılgınlığa (tulipomania) dönüşür. İstanbul'un her tarafı laleler ve lale bahçeleriyle bezenir. Nedim de şiirleriyle "lale"leri ve "lale"nin "devri"ni âdeta ölümsüzleştiren şair olur. Onunla birlikte dönemin havasını soluyan pek çok şair olmasına karşılık, Lale Devri'nin devrinin ruhunu ve coşkusu Nedim kadar eserine yansıtan çıkmaz.

Bildirimizde, yeni bir kültürel değişimin de simgesi hâline gelen "lale"nin ve onun "devri"nin izleri, ismi dönemle özdeşleşen Nedim'in *Dîvân*'ında aranmaya ve bunların şairin sanatına katkısı okunmaya çalışılacaktır.

Oktay Rifat'ın Şiirlerinde Hayvan Davranışları

Özge Aksoy Serdaroğlu

Arş. Gör., Başkent Üniversitesi

İnsanlar gibi hayvanlar da evrimsel süreçte doğal seçilime koşut olarak birtakım düşünsel ve bilişsel süreçlerden geçer. Söz gelimi kuşlar, dal parçalarını, diğer türlerin erişemediği bu nedenle de güvenli bulduklarını düşündükleri için ağaçların yükseklerine yerleştirerek yuva yaparlar ve yumurtalarını burada saklarlar. Bu örnek çoğaltılabilir. Hayvanlar, doğada ilk kez karşılaştıkları sorunlarla mücadele etmeye çalışır. Hayvanların bu nedenle birer bilince sahip olduğunu kabul eden insan, hayvanlara yönelik bakış açısını, kimi önyargılarını ve kalıplaşmış birtakım insan merkezci yaklaşımlarını kökten değiştirebilir. Hayvanları daha yakından tanıyabilir. Hayvanların yerine kendisini koyabilir. İnsan ve hayvan ilişkisi ekosistemin dinamiklerine saygılı bir şekilde kurulabilir. Aksi takdirde, bilincin insanlığın yalnızca kendi türüyle sınırlandırılması, insan olmayan dünyaya ilişkin insan merkezci ve bunun sonucu olarak da kısıcıcı yaklaşım biçimlerini doğurmaya devam eder. Çevre sorunlarının artık küresel bir sorun olarak kabul edildiği günümüzde, insan merkezci yaklaşım biçimlerinin değişmesi ve insan dışı dünyaya yönelik etik bir temele yapılanması bir zorunluluktur. Bu bağlamda insanı anlama ve çözmeye odaklanan yaklaşımlar hayvan türleri için de değerlendirilmelidir. Bu çalışma, bu açıdan çevre ve edebiyat ilişkisi boyutuyla yazınsal düzlemde ele alınan hayvan davranışlarını anlamlandırmayı amaçlar. Yirminci yüzyıl Türk şairlerinden Oktay Rifat, şiirlerinde hayvanların ekosistemdeki davranışlarını gözlemler. Hayvanlarla arasında etkileşimli bir bağ kurar ve onlar gibi düşünmeye çalışır. Şair, sadece hayvan davranışlarını izlemekle de kalmaz, hayvanların iç dünyalarının olduğu düşüncesinden yola çıkarak onlarla ilgili duygusal birtakım öngörülerde de bulunur. Şairin ineklerin bakışlarında yakaladığı hüznü, şairin ineğin bilişsel dünyasına dair bir şeyler keşfetmeye çalıştığına da işaret eder. Düş gören inekler, şairin imgeleminde hayvanların da bilince sahip olduğunu yeni bir gerçeklik yarattığını sezdiren birer imge olarak ele alınır. Oktay Rifat, ekosistemde en az insan türü kadar yaşamsal öneme sahip olduğunu düşündüğü hayvanların her birini insan merkezci yönelimlerden farklı olarak kendi içkin değerleriyle şiirleştirir.

Yaman Koray's Gelin Taşı: Story-telling as an Act of Warning of the Future Catastrophe

Pınar Batur

Prof. Dr., Vassar College

Turkish author Yaman Koray formulated two questions in his work on the sea and the life that surrounds it. The first question is how and why did we allow the separation between society and nature to occur even though the survival of both of them depends on one another? The second question is how aware are we of the dangers of this detachment and disengagement? The argument that he raises through these questions challenges us to consider that if society remains unaware and driven by other considerations, how can society develop an understanding, a form of consciousness, a culture of awareness of the holism of nature and society?

Yaman Koray, as a Turkish environmental writer, encouraged readers as early as 1960 to rethink and to see the vulnerability of nature and people. He emerged as a young writer in his twenties. He began to live in Erdek in the 1950s, in the town of Balıkesir on the Marmara Sea, where he wrote *Deniz Ağacı* (Sea Tree) (1960) and *Gelin Taşı* (Bride Stone) (1963). His neighbors were people who were struggling to coexist in the delicate balance of modern and traditional, nature and town, sea and land, subsistence and market. The central irony in his writings stems perhaps from his own awareness of vulnerability in this connection, together with his acute sense of crisis that any impact people make on the environment moves nature closer to its own destruction as well as of those who live in it. In a way, by concentrating on the idealism inherent in principles of "diversity and symbiosis," Koray argued that the diversity of species enhances the potential for their survival, as well as for others, making the richness of forms and co-existence integral to the struggle for life. Nature is often conceptualized as being indifferent to its own history, reflecting only the present. Therefore, the interpretive tools to approach the complex coexistence of nature and society have often been reduced to culturally identified and ideologically available positions. My paper will examine *Gelin Taşı* (Bride Stone) to understand the role of storytelling as a warning of future catastrophe: extinction.

***Fürkat-nâme, Heves-nâme ve Mâcerâ-yı Mâh* Mesnevilerinde Âşğın Doğayla ve Çevreyle
Ritmi**

Pınar Çelik Önal

Dr., Ankara

Klasik Türk edebiyatında “aşk”ın en gerçekçi şekilde yansıtıldığı mesneviler, şairlerin kendi başlarından geçen bir aşk hikâyesini anlattıklarını iddia ettikleri mesnevilerdir. Bu mesnevilerde ana tema aşktır, âşık/şair “aşk” duygusunu ön plana çıkarır ve amaç bir “aşk hikâyesi” anlatmak olduğu için âşğın hayatı hikâyelere “aşk”, “sevgiliyle kısa bir süre kavuşmanın verdiği geçici mutluluk” ve “acı” bağlamında yansır. Mevsimler ise mesnevilerde olay örgüsünü ve âşğın ruh hâlini etkileyen önemli bir unsurdur. Bahar ve yaz, doğanın uyandığı, çiçeklerin açtığı, bülbüllerin öttüğü, âşıkların dış mekânlara çıktıkları, sevgiliyle karşılaştıkları ve âşık oldukları mevsimlerken; sonbahar ve kış havanın soğuduğu, ağaçların yapraklarını döktüğü, âşıkların iç mekânlara kapandıkları, uzlete çekildikleri ve sevgiliden ayrı düştükleri mevsimlerdir. Bu çalışmada, kahraman anlatıcı kullanılan, yani şairin “kendi yaşadığı bir aşk hikâyesini” anlattığını iddia ettiği aşk mesnevilerinden *Fürkat-nâme, Heves-nâme ve Mâcerâ-yı Mâh*’ta mevsimlere bağlı olarak çevrenin ve doğanın değişiminin âşğın ruh hâli üzerinde ve hikâyenin kurgusundaki rolü incelenecektir. Bireyin doğayla ve çevresiyle kurduğu ritmin hikâyelere nasıl yansıdığı ortaya konacaktır.

Cengiz Aytmatov'un Romanlarında Kültürel Belleğin Aktarıcısı Olarak Hayvanlar

Salim Çonoğlu

Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi

Veterinerlik okulu ve Ziraat enstitüsünü bitiren Aytmatov'un mesleği, ona hem tabiatı/hayvanları tanımak hem de ziraatçı olarak da memleketini gezme ve tanıma imkânını vermiştir. Bu bilgi ve birikim, bozkır hayatının anlatıldığı Aytmatov romanlarında hayvanların da birer roman kahramanı olarak yerini almasını sağlamıştır. Onun anlattığı coğrafyada hayvanlar ve insanlar da aynı kaderi paylaşır. Aytmatov, hem bozkır hayatının bir gereği hem de mesleği icabı hayvanları anlatır ve onları tahlil eder. "Elveda Gülsarı"da, Gülsarı, "Diği Kurdun Rüyaları'nda", Akbar ve Taşçaynar, "Gün Olur Asra Bedel"de, Karanar vb.

Bu hayvanlar, Aytmatov romanlarında sadece sıradan canlılar olarak değil, binlerce yıllık bozkır hayatının birer şahidi olarak görünürler. Bozkırın geçmişine tanıklık etme bağlamında, hayvanları da kültürel belleğin taşıyıcısı olarak kabul eden Aytmatov, bu hayvanlar aracılığıyla kültürel belleğin canlı tutulmasını sağlar.

Bu bildiride de Cengiz Aytmatov'un Gün Olur Asra Bedel ve Beyaz Gemi adlı romanlarından hareketle, romanlarda sözü edilen hayvanların, bir millete ait değerleri bugüne nasıl taşıdıkları tartışılacak ve yazarın, kültürel bir hafıza mekânı olarak değerlendirdiği hayvanlar aracılığıyla, bozkırın yok edilen, küçük düşürülen ve ayaklar altına alınan hassasiyetlerini ve değerlerini yeni baştan kurmak, korumak ve kurtarmak konusundaki çabaları ve bu çabalar çevresinde geçmiği ve bugünü nasıl anlamlandırdığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Emotion and Meaning in the Anthropocene

Scott Slovic

Prof. Dr., University of Idaho

Psychologists have learned in recent decades that there are various cognitive reasons for our collective inaction in the face of urgent humanitarian and environmental crises, ranging from the struggles of refugees to the daunting specter of global climate change. At the Oregon Research Institute, an independent research institute in Eugene, Oregon, we refer to this complex of cognitive paradigms that describe human insensitivity to vital information as the Arithmetic of Compassion, alluding to a line from Polish author Zbigniew Herbert's poem "Mr. Cogito Reads the Newspaper." Our failure to respond emotionally to information about serious crises is fundamentally linked to the human insensitivity to numerical information, especially to quantities of victims exceeding very small numbers—what this means is that the more significant a crisis is (i.e., the more human or nonhuman victims it involves), the less we care.

Despite our worrisome tendency to be insensitive to information and desperately slow to respond to crises, we have many skilled communicators—journalists, literary artists, photographers, filmmakers, and others—who have developed strategies for piercing our emotional shells and investing potentially numbing statistics and technical descriptions with meaningful poignancy. In this talk, I will introduce the key ideas from my 2015 book with psychologist Paul Slovic, *Numbers and Nerves: Information, Emotion, and Meaning in a World of Data*, and our efforts to apply such concepts as psychic numbing, pseudoinefficacy, the prominence effect, the trans-scalar imaginary, and the singularity effect to important contemporary global challenges on our website www.arithmeticofcompassion.org. My talk will briefly illuminate some of the foibles of human cognition and point to potential solutions.

Sait Faik Abasıyanık'ın Öykülerinde Doğanın Dili

Sema Oruç

Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi

Modern öykünün Türk edebiyatındaki öncüsü Sait Faik alışlagelmiş öykü yapısını kıran bir tarz geliştirir. Sait Faik dil, anlatım, teknik gibi daha çok biçimi ilgilendiren yeniliklere öncülük etmenin yanında işlediği konular bakımından da dönemine göre yeni ve özgündür. O, nesneye, doğaya, dış dünyaya yeni bir bakış açısı getirir. Öykülerinin ruhuna hâkim duygu ise insan ve doğa sevgisidir. Yazar, doğayla var olan bir insan profili çizerken doğanın canlı cansız bütün unsurlarını öykülerinin merkezine yerleştirir. Öykülerinin dilini oluşturan söz varlığı bir bakıma doğanın dilidir. Doğa bu öykülerde dile gelir, sadece kendini değil, insanı ve onun problem alanlarını betimleyen varlıksal bir konuma yükselir. Öykülerin atmosfer ve kuruluşunda da önemli bir yer tutan doğa dekor oluşturmaktan uzaktır, varoluşsal dinamiklere sahiptir. Doğanın özne statüsüne yükselmesi kendi değerleriyle var olmasının yolunu açar. Makalede insan-doğa ilişkisi doğa merkezli bir yaklaşımla ele alınırken doğaya bakış, yöneliş bağlamında yazarın ilk ve son öyküleri arasındaki farklılık üzerinde de durulmuş, doğanın varoluşsal statüsü içerdiği sembollerle gösterilmiştir.

Distopik Bir Gelecekte “Doğaya Dönüş Hareketi”: Çok Yapraklı İlişkiler

Sibel Bulut

Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Çağdaş Türk edebiyatının üretken kalemlerinden biri olan Sevinç Çokum, edebiyat dünyasına adım attığı 1970’li yıllardan günümüze dek milli unsurları öne çıkardığı eserlerinde tarih, savaş, göç gibi konuları işlemiştir. 2000 sonrasında yazdıklarında ise benlik arayışı ve yabancılaşma temi öne çıkmış postmodern yapılar dikkat çekmiştir. Bu süreçte bireysel bunalım ve yozlaşan dünya karşısında doğayı kurtuluş yolu olarak işaret etmiştir. Bu dönemin ürünü olan Çok Yapraklı İlişkiler’de kapana kısılmış modern zamanların insanına vazgeçmemesi gereken özgürlüğü “Doğaya Dönüş Hareketi” ile hatırlatılmaktadır. Belirsiz ve karanlık bir gelecekte geçen, bu bakımdan distopik bir kurmacaya yaslanan romanda, doğadan kopan insanlar için yaşam dengesi bozulmuştur. İnsanlar bir yandan doğanın katledilmesinin yansımalarından biri olan plastik yaşam hastalığı gibi tehditlerle sınanırken diğer yandan da iktidarın dayattığı koşulsuz itaat eden tek tip insanlar yaratarak özgür düşünceyi yok etmeyi hedefleyen politikalara maruz kalmaktadır. Bu plana karşı çıkan bir grup genç “Doğaya Dönüş Hareketi” ile mevcut otoriteye kafa tutar. Böylece özgürlük, insani öz ve benlik arayışı doğa duyarlılığıyla birleşir. Yüzey yapıdaki bu ilişkilerden başka Yamaç ve Şelale gibi roman kişilerine seçilen isimler sembolik anlamda da doğayı başrole taşımıştır. Çalışmamızda doğaya dair tüm bu dikkatler ekoeleştirel okumanın sağladığı imkanlarla çözümlenecek, kurgu dünyasına yansıyan çevre-edebiyat ilişkisi irdelenecektir.

Evliya Çelebi ve Hasan Esîrî'nin Gözünden İklimin Avrupa Topluları Üzerindeki Etkisi

Şeyma Benli

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Antik Yunan'dan Aydınlanma öncesi döneme kadar insanların içinde yaşadıkları ortamın ikliminden, doğasından önemli ölçüde etkilendiği, mizacının bu tür haricî doğal etmenler tarafından şekillendiği anlayışı hakimdi. Hipokrat, Aristo, Montesquieu, İbn Haldun gibi etkili düşünürler, bugün coğrafî, çevresel ya da iklimsel determinizm olarak adlandırılan bu anlayışı eserlerinde işlerken aynı coğrafyada bulunan insanların hepsine birden bazı özellikler ve tutumlar yakıştırmışlar, bu da söz konusu anlayışın günümüzde indirgemeci olduğu gerekçesiyle eleştirilmesine yol açmıştır. Bu bildiri, 17. yüzyıl Osmanlı müelliflerinden Evliya Çelebi ve Hasan Esîrî'nin Avrupa'da yaşadıkları sırada duyduklarından ve gözlemlediklerinden hareketle iklim-insan ilişkisi hakkında neler söylediklerini mercek altına alacaktır. İklimin insan bedeni ile mizaç ve davranışları üzerindeki etkileri şeklinde iki ana başlık altında mütalaa edecek, iki müellifin değerlendirmeleri arasındaki benzerlik ve farklılıklara da değinecektir. Böylelikle bahsi geçen müelliflerin geniş kapsamlı ve bu konuyla ilgili hayli veri sunan eserlerinden hareketle erken modern dönemde Osmanlı müelliflerinin iklime bakışlarını ve iklim ile insan ilişkisini nasıl yorumladıklarını deşifre edecektir.

Dönüşmeyen Dönüşüm: *Berci Kristin Çöp Masalları*'nda Çöp ve Öteki

Taner Turan

Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi

Altkültürün bir parçası olan gecekondun ve gecekondunun parçası olan insanlar, çoğunlukla dışarıda bırakılmışlıklarıyla/ötekilikleriyle belirli metaforların oluşmasına olanak sağlarlar. Bu durum, gecekonduda yaşayan insanlar ve toplum arasında bir uçurumun oluşmasına neden olur. Temelde gelir adaletsizliğinden kaynaklanan ve kültürel olgunun bir sonucu olarak beliren bu uçurum, gecekondun kavramının bir altkültürbirim olarak anlaşılmasına yol açar. Çöp de bu yapının bir parçası, bir altkültürbirimciği olarak belirir. Bu bağlamda çöpleşme hem insana ait hem de insanın kendisi olarak çöpleştirme kavramını doğurur. Bu durum doğanın tahribatına, toprak ile kurulan çıkar ilişkisine ve dolayısıyla doğanın metalaşmasına neden olur. Latife Tekin'in *Berci Kristin Çöp Masalları* adlı eserini de çöp, çöpleşme ve çöpleştirme kavramlarından hareketle ele almak ve eserden hareketle bir bütün olarak çöp kavramının hem insanda hem de doğada yarattığı yıkımı incelemek mümkündür. *Berci Kristin Çöp Masalları*'ndan hareketle bu çalışmada, gecekondun kavramının nasıl bir altkültürbirime çevrildiği ele alınmış, çöp, çöpleşme ve çöpleştirme kavramlarından hareketle doğa ve insan arasında oluşan ayrışıklık ve doğanın çıkar ilişkisi bağlamında nasıl nesneleştirdiği incelenmiştir.

19. Yüzyıl Modern Türk Edebiyatında Tarlakuşları: Doğanın Santimantal ve Merhametçi Algılanışı

Tarkan Murat Akkaya

Öğr. Gör., Hacettepe Üniversitesi

Tarlakuşu (*Alauda Arvensis*), taksonomik olarak Ötücü Kuşlar (*Passeriformes*) takımının Toygargiller (*Alaudiade*) familyasına dahil, genel olarak 18-19 cm boyunda ötücü bir kuştur. Bu kuş Anadolu'da çayırkuşu, toygar ya da turgay adlarıyla da bilinir. Nitekim bu araştırmanın konu aldığı 19. yüzyılda basılmış Türkçe metinlerde tarlakuşu için “çayırkuşu” ve “toygar” adları kullanılmıştır. Tarlakuşlarının en tipik ve insanları en çok etkileyen davranışı, kanatlarını çırparak asılı kaldığı gökyüzünde uzun ve kesintisiz ötüştür. Gökyüzündeki sesler insan kulağına bir nağme gibi gelirken, o nağmelerin kaynağını görmek, gökyüzünün parıltısından, güneş ışıklarının gözleri kamaştırmasından ya da bulut parçalarından dolayı çoğu zaman imkansız olur. Tarlakuşu Anglosakson romantik ve pastoral şiir geleneğinde sıkça kullanılan bir motif, tema ve imge olmuştur. Anglosakson edebiyatında, doğrudan tarlakuşu adını taşıyan birçok şiir mevcuttur. Tarlakuşunun havada asılı kalarak yaptığı ötüşler çoğu zaman bu tür şiirlerin temalarından olmuştur. Tarlakuşları, Türk edebiyatının çeşitli dönemlerinde de farklı tür ve formlarda tarla kuşu, toygar ve turgay adlarıyla görülür. İradi modernleşme yönünde çabaların yoğunlaştığı, batılı edebi tür ve formların gerek çeviri, gerek uyarılma ve gerekse de telif olarak sıklıkla denendiği 19. Yüzyılın ikinci yarısına odaklanılan arşiv çalışmasında, Osmanlı dergi ve gazetelerinde tarlakuşunun konu ve tema olarak alındığı iki şiir ve bir de düzyazı çevirisi tespit edilmiştir. Şiirlerin ikisi de İskoç çoban ve ozan James Hogg'un pastoral “The Skylark” adlı şiirinin düzyazı olarak çevirisidir ve ikisi de “Çayırkuşu” başlığını taşımaktadır. Bu çevirilerden ilki Rıfat Garami ikincisi de Mustafa Kemal imzalıdır. “Romantik doğa tarihi” olarak nitelendirilebilecek ve santimantal bir söyleyişle yazılmış düzyazının sahibi ise romantik tarihçiliğin en tanınmış isimlerinden Fransız Jules Michellet'edir. Bu düzyazının “Toygar” başlığını taşıyan çevirisinin altında ise M. Fahreddin imzası bulunmaktadır. Bu bildiri, sözü edilen bu üç metni hem edebi, kültürel ve ornitolojik bir değerlendirmeye tabi tutmakta hem de bu metinler üzerinden hareketle Modern Türk edebiyatının, henüz erken dönemi olarak nitelendirilebilecek 19. Yüzyılın ikinci yarısında çevre ve doğayla kurduğu ilişkinin romantik, santimantal ve “merhametçi” yönünü göstermeye çalışmaktadır.

Doğa Yazını Bağlamında Gizem Altın Nance'in *Dostum Pasifik* İsimli Eserine Bir Bakış

Tuğba Afacan

Arş. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi

Doğa yazını, doğanın modern yaşamdan bunalan ve doğa yaşamını keşfetmek isteyen insana bir sığınak oluşunu, başka insanlar için de bir farkındalık oluşturmak amacıyla yansıtmayı amaçlayan ve bunun için de sanat ve teknikten yararlanan bir yazın biçimidir. Eko-eleştirisinin alt dallarından birisi olmakla birlikte özellikle Amerikan Edebiyatı'nda ayrı bir edebî tür olarak değerlendirilen doğa yazınının ilk örnekleri 20. yüzyılın başlarında yine Amerikan Edebiyatı'nda verilmiştir. Çevreci eleştirinin disiplinlerarası olması vesilesiyle doğa yazını etki alanını genişleterek çeviri yoluyla diğer edebiyatlara da tesir etmiştir. Türkiye coğrafyasına bakıldığında akla ilk gelen isim *Anadolu Manzaraları* (1957) ve *Alıç Ağacı İle Sohbetler* (1968) kitaplarıyla tanınan Hikmet Birand olmuştur.

Çalışmada, yazar ve çevre aktivisti olan Gizem Altın Nance'in ilk defa 2008'de yayımlanan *Dostum Pasifik* isimli gezi türündeki kitabı doğa yazınından hareketle ele alınmıştır. Çalışmanın amacı Türk doğa yazınının altında ele alınabilecek bu eseri okuyuculara tanıtarak çevreci bilincin oluşmasına bir nebze de olsa katkı sunmaktır. Bu maksat doğrultusunda doğa yazınının Batı ve Türk edebiyatındaki tarihsel seyrine değinen kısa bir girişten sonra ilk bölümde yazarın eko-aktivist kimliği ve Amerika serüveni üzerinde durulmuştur. İkinci bölüm ise *Dostum Pasifik* isimli eserin doğa yazını bağlamında incelenmesine ayrılmıştır.

Birleşmiş Milletler Ekosistem Restorasyonu On Yılı'nda (2021-2030) Çevreci Eleştirmenin Sorumlulukları

Ufuk Özdağ

Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi

Dünya çapında ekolojik restorasyon faaliyetlerinin yaygınlaşmaya başlamasıyla, çevrecilik, eylemin ön planda olduğu yeni bir döneme girmiştir. İklim değişikliğinin de etkisiyle farklı coğrafyalarda topluluklar, ender yaban hayatı ile habitatlarını onarmak için projeler yürütmekte, daha verimli topraklar, gıda güvenliği ve insan/doğa sağlığı için arazilerin geniş çaplı restorasyonuna dahil olmaktadır. Birleşmiş Milletler Ekosistem Restorasyonu On Yılı (2021-2030) bu amaçla ilan edilmiştir. Bu gelişmeler karşısında çevreci eleştirmenlere düşen yeni görevler bulunmaktadır. Son otuz yıldır edebiyatçılar, çevre farkındalığı ve sağlıklı topraklar için uğraş verip çevreci eleştiri alanının büyüyüp gelişmesine katkı sağladılar. Ancak, tüm dünyadan arazi restorasyonlarının gündemde olduğu günümüzde, peyzajlardan ve yerel çevre tarihinden ilham almış, toprak bozulmalarının izini sürmüş edebiyat metinlerinin aktif katılımlı çevreciliğe yönelik çalışılması önemlidir. İnsan kaynaklı toprak/su/denizel alan tahribatı olan yerlerde bireysel veya kolektif restorasyon çabalarını ele alan veya yoğun çevre tarihi bilgisiyle bu çabaları tetikleyen edebiyat metinlerinin çalışılması ve yaygınlaştırılması sürdürülebilir bir gelecek için yeni açılımlar sağlayacaktır. Bu sunum, dünyadan ve ülkemizden edebiyat metinlerine göndermelerle yerel bölgelerde gerçekleşecek restorasyonda çevreci eleştirmenin rolü ve sorumlulukları üzerinde duracaktır.

Toprak Etiği Bağlamında Halikarnas Balıkçısı'nın "Gündüzünü Kaybeden Kuş" Adlı Hikâyesi

Ülkü Eliuz – Arzu Küçükosman

Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi – Doktora Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi

Ekolojik sistemdeki tüm canlıların ortak yaşam alanına sahip olduğunu ve toprağın tüm bileşenleri içeren bir topluluk meydana getirdiğini kavramsallaştıran toprak etiği; çevre kirliliği, kentleşme, bitki türlerinin yok edilmesi, iklim değişikliği, kaçak avlanma gibi doğa-insan dikotomisinden kaynaklanan bozulmaların edebî eserlere yansıma biçimlerini inceleyen eleştirel yaklaşımdır.

Metinlerinde doğa-insan ilişkisini ana eksene dahil eden Halikarnas Balıkçısı'nın Gülen Ada eserindeki "Gündüzünü Kaybeden Kuş" adlı hikâye, avlanma ile salt haz duygusunu tatmin etmek için öteki konumuna indirgediği hayvan ile kendi arasında çatışmaya girerek suç işleyen bireyin kurguya aktarımıdır. Anlatının entrik yapısı doğa-av-avcı üçgeninde kurban rolünde yer alan Güney Akdeniz'de 'miho' şeklinde adlandırılan anne martının gözlerini kaybetmesi, gündüzünü bulmaya çalışması sürecinde yaşadıkları, insanın biyoçeşitliliğin azalmasına sebep olarak toprak etiğini ihlal edişi, av köpeğinin kurbanın ifşasında suflörün gölgesi konumunda olması çerçevesinde şekillenir.

Bu bildiride, "Gündüzünü Kaybeden Kuş" adlı hikâye toprak etiği bağlamında incelenerek hayvan-insan, av-avcı, kurban-suçlu, koruyan-yok eden bağıntılarında çevre bilincine dönük söylemler netleştirilecektir.

Hikmet Birand'ın Edebî Eserleri ve Ekolojik Farkındalık Oluşturma Çabası

Veli Kılıçarslan

Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi

Hikmet Birand, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'nin kurucularından olmasının yanı sıra aynı üniversitenin rektörlüğünü de yapmış, tüm dünyada tanınan Türkiye'nin ilk botanikçilerindendir. Ayrıca bitki sosyolojisi alanındaki ilk çalışmaları yapan isimdir. Botanik bilimine dair katkılarının yanı sıra edebiyata da ilgisi bulunan Birand, Türkiye'nin bitki çeşitliliğini ve bu çeşitliliğin korunmasının önemini halka anlatabilmek için edebiyattan faydalanmayı tercih etmiştir. Bu doğrultuda yazmış olduğu *Alıç Ağacı ile Sohbetler* ve *Anadolu Manzaraları* adlı eserlerinde, mesleği gereğince Türkiye'nin karış karış her yerine yapmış olduğu gezilerden hareketle ülkenin coğrafi yapısını, bitki çeşitliliğini yer yer gezi yazısı üslubuyla yer yer de hikâyeleştirerek okuyucuya tanıttığı görülür. Denilebilir ki Birand, bitkileri konuşurmayı başarabilmiştir.

Bu çalışmada bir botanikçi olmasına karşın edebî çalışmalarıyla Türkiye'de ekoeleştirmenin öncü isimlerinden biri olan Hikmet Birand'ın eserleri incelenecek ve onun ekolojik farkındalık oluşturma konusundaki çabaları üzerinde durulacaktır. Böylece ekoeleştiri ve onun alt dallarından biri olan iklimkurgunun temellerinin daha Cumhuriyet'in ilk yıllarında atılmış olduğu ispatlanmaya çalışılacaktır.

Eko-Çeviri Bağlamında İngilizceden Türkçeye Bir Çocuk Yazını Yapıtının Çevirisinin İncelenmesi

Yeşim Dinçkan

Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi

İklim değişikliği ve küresel ısınmanın ciddi bir sorun olarak karşımıza çıktığı günümüz dünyasında çeviribilimin de bu konudaki rolünü farkına vararak çaba sarf edilmesi gerektiği dile getirilmektedir. Badenes&Coisson, çevirmenlerin dizgesel bir değişikliğe etki edebilmeleri için ekoçevirinin üç farklı yaklaşımından söz eder. Bunlardan birincisi; doğanın kaynak metinde kendi sesinin olduğu ancak çeviride bunun susturulduğu yazınsal yapıtları tekrar okumak ve tekrar çevirmek; ikincisi, ekolojik bir dünya görüşü sunan ancak henüz çevrilmemiş yapıtları çevirmek; üçüncüsü de orijinal olarak ekolojik bir bakış açısı sunmayan yapıtları manipülasyon yolu ile çevirerek, yeni ve artık ekolojik olan bir metin yaratmaktır (2015: 360). Çeviribilimciler için bunu yapmanın bir yolu da bugünün çocuklarının yakın geleceğin yetişkinlerinin yazın yapıtları aracılığıyla bu farkındalığı kazanmasına yardımcı olmaktır. Bu çalışmada, Shannon Hale tarafından (yeniden) yazılmış *The Goose Girl* (2003) adlı çocuk romanının İngilizceden Türkçeye çevirisi ekoçeviri bağlamında ele alınmıştır. Badenes&Coisson'un ikinci yaklaşımında söz edildiği üzere ekolojik bir dünya görüşü sunan romanın çevirisinde bu bakış açısının ne ölçüde yansıtıldığı ele alınmıştır. İncelemede, romanda yer alan çevreci bakış açısının örneğin hayvanların birinci tekil şahıs olarak konuşturulmasının ve sıklıkla doğayla ilgili terimleri kullanarak yaratılan söz sanatlarının çeviride erek dil ve kültüre ne ölçüde yansıtıldığı örneklerle irdelenmiştir. Son olarak da, örneklerden elde edilen veriler ekoçeviri bağlamında yorumlanmaya çalışılmıştır.

Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*'sinin 1. ve 2. Ciltlerindeki Bitki Çeşitliliği

Yeşim Karataş

Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi

17. yüzyılın en önemli eserlerinden biri, Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme* adlı eseridir. Türk edebiyatının gezi yazısı türündeki şaheseridir. Evliya Çelebi, eserde elli yıl boyunca gezip gördüğü yerlerin coğrafyasını, tarihini, folklorunu, sanatını ve halkını anlatmıştır. Eserin bu kadar kapsamlı olması, farklı disiplinler tarafından ele alınmasına olanak sağlamıştır. Bu çalışmada *Seyahatnâme*, bulundurduğu bitki türleri açısından ele alınmıştır. Eserin 1. cildinde İstanbul ve çevresi, 2. cildinde ise Bursa, Bolu, Erzurum, Azerbaycan, Kafkas, Kırım ve Girit'e değinilmiştir. Çalışmada ilk olarak eserin 1. ve 2. ciltlerindeki bitki türleri tespit edilecek, bu türlere dair Evliya Çelebi'nin tespitleri belirtilecektir. Daha sonra bitkiler iklim tiplerine göre sınıflandırılacaktır. Eserde Akdeniz, Karadeniz, sert karasal, ılıman karasal iklim tiplerinin görüldüğü mekânlara yer verilmiştir. Bu farklı iklim tipleri sebebiyle bitki çeşitliliği de kendisini göstermektedir. Ayrıca bu çalışma İstanbul, Trabzon, Bursa, Bolu, Erzurum, Azerbaycan, Kafkas, Kırım ve Girit'te bugün olmayan bitkilerin de farkına varmamızı sağlayacaktır.